

BÖRZSÖNYI HELIKON

A rétsági Spangár András Kör Művészeti Folyóirata

I. évfolyam 1. lapszám, 2006. január

Konczili Éva: Könnyű a dudát... (tollrajz)

Impresszum

Tördelés/irodalom:

Karaffa Gyula

Helytörténet/fotó:

Végh József mkl.

Grafika/képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

0630-383-5385

Email cím:

karaffagye@freemail.hu

hgev@freemail.hu

Kiadja a rétsági Művelődési Központ és Könyvtár

Terjesztés kizárólag PDF formátumban.

Alapítva: 2006-ban

Üdvözet az Olvasónak!

Ma, amikor annyi fát kívágnak, amikor oly nagyok a nyomdaköltségek, amikor annyi számítógép van már a háztartásokban, iskolákban, könyvtárakban, E-pontokon, jó ötletnek tűnik, hogy egy *digitálisan* terjesztett „lappal” álljunk Ön elé. A terv az, hogy egy havonta jelentkező művészeti folyóiratot szerkesztünk, amiben elsősorban a Nógrád megyében, Rétság környékén élő alkotók kapnának teret és lehetőséget a megjelenésre, ám az országban bárhol máshol őket sem utasítjuk el, mint ahogy más, országos terjesztésű lapok sem teszik. Mindezt az aktuális hónap végén, PDF-formátumban „tennének az Olvasó asztalára”. Tudjuk, hogy a papíron tárolt értékeink veszendőek. Megismertük, hogy a digitális jel „örök”, a papír élettartamának többszöröséig kitart a különböző tárolóeszközökön. Egyre több adatunkat digitalizált formába mentjük, s szinte elképzelhetetlen, hogy mit hoz még a jövő e téren! Sok alkotás, mű csak azért nem kerül el a befogadóhoz, mert írójának, készítőjének nincs pénze arra, hogy kifizesse a nyomdaköltségeket. (Hogy őszinték legyünk, nekünk sincs. Ma Magyarországnak sincs.) Mostanra emberi szintre olvadtak a hajdan milliós géparak, elérhető az Internet a legkisebb faluban is, hát használjuk ki a lehetőségeket!

Lapunk tartalmának kialakításához azt kértük alkotóinktól, olyan műveiket „adják” nekünk, amit máshová még nem küldtek. Így talán egyedi, értékes lapot sikerül összeállítani.

Szeretnénk elkerülni azt, hogy az Interneten böngészve ugyanazt a verset, novellát, képet, tanulmányt máshol is megtalálja az Olvasó. Lap-számainknak helyet a www.retsag.hu oldal ad, ahonnan szabadon letölthetőek. Állandó rovataink lesznek, így tervezzük, a versek, novellák mellett tanulmányok, esszék, kritikák, helytörténeti írások, fényképek, rajzok, grafikák, könyvismertetők kapnak majd helyet. Friss híreket is szerkesztünk Rétság, a megye, az ország irodalmi, művészeti életéből. Minden hónapban bemutatunk egy-egy tehetséges alkotót a különböző művészeti ágak művelői közül. Szorosra fűzzük kapcsolatunkat a helyi és környéki Körökkel, alkotókkal, mert a legfontosabb célja lapunknak az élhető és élvezhető „otthon”, „Haza” megteremtése.

Ha az első hónapokban formai kísérleteket lát és tapasztal lapunk kialakításában, kérjük, legyen türelmes velünk. Biztos vagyok abban, hogy egy-két szám elkészítése után már barátságos, olvasható, érdekes lapot tudunk Önhöz eljuttatni.

Figyelmét megköszönve tisztelettel üdvözlöm első olvasóink között. Kellemes, tartalmas időtöltést kíván Önnek a lap alapítója, szerkesztője,

Karaffa Gyula

2006-01-06

Könnyű a dudát...

Élt egyszer egy szegény ember. Olyan csodaszép hangú dudákat tudott az faragni, hogy csak na! Egyszer egy gazdag ember úgy gondolta, hogy csináltat magának egy dudát, mer úgy megkívánta a duda hangját, amikor a szegény ember háza ablakán kihallatszott, hogy majd belehalt a vágyakozásába. No, ez a szegény ember hozzá es látott, meg es faragta, ki es készítette, össze es fabrikálta, meg es szólaltatta. Olyan hangja vót, hogy csak csuda! Meg es fizette a gazdag ember a fáraccságát, de még így es alig-alig tudott megválni ettül a csodadudátul a szegény ember. Annyira a szívéhez nőtt az a duda. Hazavitte a gazdag ember a szerzeményét, fel es fűtta feszesre a bőrit, de már a likakat nehezen fogta be a munkát sose látott ujja. Próbálta jobbrul, próbálta balrul, de csak nyekergett, csak szöszögött, csak pisszegett kezébe a duda. A fene megette ezt a ravasz parasztot, morgolódott mérgesen magába, hájszen miféle hasznavehetetlen dudát sózott e rám? No, vissza es fordult a szegény emberhez. Hééé, te paraszt! Hát miféle dudával traktáltál te engemet? Hájszen, ezzel még maga a tekintetes Úristen se tudna szépen szólani! No, aggya csak ide kelmed, mondta a szegény ember s felfűtta keményre, hónajja alá szorította s rákezdett a nótájára. Hájszen, szólt es az a duda, még a kutyák es táncra perdültek a ház körül, még a libák es véle gáogták a melógyiját! No, láttya-e, szól e, ha jól billegtetik, mondta a szegény ember. S azóta mongya a magyar:

"Könnyű a dudát felfűjni, de nehéz billegtetni."

A kutya csak kutya...

Élt egyszer valahun széles nagy Magyarországon egy szélhámos csavargó, aki abbul élt, hogy sorra bécsapott, akit tudott. Egyszer hopp, másszor kopp, hát elvót, mindig akadt valami a fogára, meg a gigájára es. Több meg az ilyenfélének nemigen kell. Elvetődött egyszer Mohácsra, hát ott es kitanált valami huncutságot. Kitanálta, hogy ha a mohácsiak a kutyáikat háromszor oda vissza úsztatják időre, nem kell bajlódni többet se a főddel, se a halászattal, se a folyóval, mert azok a kutyák mind arannyá változnak, ha visszaérnek, oszt megélhetnek belőlük, míg csak nagyapám foggal bírja a szalonnát. Persze a jó tanácsért előre kérte a fizetséget, egy zsákba lisztet, kolbászt, sonkát, kenyeret, üveg bort, egy tarisznya pénzt es, mert ugyi a mohácsiaknak lesz mán egy óra múlva úgyis teméntelen. Összve es pakolták neki amit kért, oszt összve es gyűltek a népek a kutyáikkal, oszt hozzákezdték a kutyaúsztatáshoz. Úszatták vóna, de mán azok csak úgy úsztak, ha a gazdáik előttük úsztak vót, hát bévetették magukat azok es, oszt ott tempóztak a kutyákkal. No, megúszták a Dunát oda vissza háromszor, oszt kievicéltek a partra, oszt szemlélik a kutyákat, de biz azok ugyanolyanok vótak, mint annakelőtte, tán csak egy kicsit a szagukat vitte le a víz rulluk. No, keresték a tanácsadót a mohácsiak, de azt mán kereshették, hát rájöttek, hogy rá lettek szedve istene-sen. Kiszentségelték magukat, oszt azóta mongyák a magyarok, hogy:

„A kutya csak kutya, tízszer átússza is a Dunát.”

K. Gy.

Vélemény

*(Hosszú évek óta írok olvasói véleményt, kritikát internetes irodalmi listákra, lapokba. Ezekben az írásokban olyan verseket veszek górcső alá, amikről határozott pozitív, illetve negatív vélemény alakul ki bennem olvasásuk közben. Csakis az író nevével, a megjelenés helyének feltüntetésével együtt lehet korrekt egy efféle írás, így ezt a „szabályt” minden egyes esetben következetesen betartom. Nem szándékom a „maszatolás”, a „jópofáskodás”, mindez nem jelenti azt, hogy elvtelenül megtámadnék bárkit. Írásaimmal **egy olvasó** véleményét juttatom el Önhez. Mindezt miért? – kérdezhetné. Mert az ember megvizsgál mindeneket.)*

Hules Béla 1985-ben megjelent Magányos iniciálé című kötetéből idézek egy verset:

ajtók

lakásajtó. szárnyasajtó. folyosóajtó. verandaajtó. vécéajtó. templomajtó. boltajtó. börtönajtó. kertajtó. kunyhóajtó. vasajtó. páncélajtó. lengőajtó. forgóajtó. billenőajtó. üvegajtó. csapóajtó. padlásajtó. pinceajtó. tárt ajtó. nyitott ajtó. csukott ajtó. bezárt ajtó. kulcsra zárt ajtó. betört ajtó. tolóajtó. műtőajtó. titkos ajtó. rejtett ajtó. párnázott ajtó. vagonajtó. eltorlaszolt ajtó. lepecsételt ajtó. tapétaajtó. nyikorgó ajtó. festetlen ajtó. festett ajtó. barnára festett ajtó. fehérre festett ajtó. kifelé nyíló ajtó. befelé nyíló ajtó.

No, Barátaim az Úrban, mitévők legyünk ezzel a verssel? És mitévők legyünk magunkkal, ezt a verset olvasván? (Nem szeretem, ha egy vers elolvasása ilyen kérdéseket generál bennem. Idegesít. Türelmetlenné, arrogánssá, cinikussá, dühössé tesz. Olyanná, amilyen nem akarok lenni!)

Eszembe jut erről a versről az ugyancsak a nyolcvanas években Nyíregyházán, az akkor még Lenin téri kiállító teremben (ami tudtommal azóta Páll Gyula terem) kiállított „orvos-festmény”, a Csillagközi tér. Nos, az a festmény a maga „monumentális” 100x150 cm-es nagyságával, a grafit-szürke vonalak szabálytalan halmazának segítségével kialakított egyöntetű szürkeségével megdöbbentett, de szó szerint. Ám, tulajdonképpen abban is „volt valami”, hiszen tartalmazta a vásznat, a festéket, az időt, laposságával még a teret is, sőt benne volt az alkotójának elképzelése is, ami sajnos a szürke vonalak között a szemlélő számára elveszett. A kritikusok számára viszont nem, mert az a festmény már átment egy komolynak tartott szűrőn, a zsűri véleményezésén, válogatásán. Döbbenet és értetlenül álltam/álltunk a kép előtt, és bennem/bennünk is megfogalmazódott az a „kispolgári”, nem éppen művészetbarát vélemény, hogy „ilyet én is tudnék csinálni”. És ez a lehető legrosszabb, amit csak egy MŰ generálhat, előhozhat a szemlélőjéből. Ugyanis az ilyen műből a szellemet hiányolva, a matéria felé asszociál csak a néző/olvasó, és a művészeti alkotások, a művészet szándéka ellenére nem a szellemet, az értelmet, az ihletet, az ideát, a mondanivalót, hanem a földhözragadtságot, a hétköznapiságot, a már-már fojtogató materializmust „veszi le”. Ezzel be lesz csapva, hiszen a művészet épp ezek ellen, az unalom, a megszokás, a földhözragadtság ellen kell, hogy dolgozzon, a megszokott, sokszor valóságos anyagi szintről más szellemi síkba kell, hogy elvigyen engem/téged, a szemlélőt. Nem az a művészet, ha valaki elvégzi a feladatát, a napi teendőit, a művészet ott kezdődik, ha ezeken felül akar valamit létrehozni. Mit akarok ezzel mondani? Ha valaki elvégzendő napi feladatnak tart egy vers megírását, az inkább hagyja másra azt, mint ahogy J.A. kérte anyjától a mosott ruhák padlásra cipelését. Ha valaki elvégzendő feladatnak tart egy kép megfestését, akkor inkább hagyja másra, vagy ha már mindenáron festékekkel akar dolgozni,

menjen el szobafestő-mázolóknak. (Bocsánatot kérek a szobafestő-mázolóktól, véletlenül sem őket akartam sérteni!) Hules Béla „versében” is csak az ihlet nélküli alkotás vágyát érzem, azt, hogy feltétlenül írni akart valamit. Ha ezzel szemben lett volna mondanivalója ezzel a művel, ha szerinte van benne ihlet, mondanivaló, akkor még sokkal súlyosabb a helyzet, hiszen azt sugallja, (hangsúlyozom, abban az esetben) hogy mi, a lehetséges befogadók nem számítunk neki, hogy mi, a szemlélők olyan buták vagyunk, hogy ezt a „magas-művészetet” úgysem értjük meg, még ha beledöglünk, akkor sem! Hules nem tesz mást ebben a „versben”, mint-hogy felsorolja (talán az értelmező szótárt használva) az ajtók lehetséges változatait. Belemagyarázhatnak akár egy nemes, fajvédő szándékot is, azt gondolva, arra akar rávezetni, hogy lehet ezerféle „ajtó” (ember), annak lehet ezerféle a színe, változata, mégiscsak ajtó (ember) mind. Belemagyarázhatnám, hogy épp az ember talán legfontosabb színterétől, a lakástól, az otthonától indul el, s az ember lehetséges előfordulásának helyeit említve, az ajtók különféle neveit felsorolva eljut az örök témához, az emberi szellemhez/lélekhez, annak nyitottságához, bezártságához. Ám ezek csak feltételezések. Kérdés az, kell-e a pusztá sejtetéstől, a feltételezések lehetőségének megadásától több egy művészeti alkotásban, s ha igen, ez jelentheti-e, hogy egyes formákat ki kell, vagy ki lehet zárni a művészetből? Nem a formákkal van a baj! Ne legyünk kirekesztők!

(Bár, Hulesnek erről is más a véleménye, hogy mennyire, ideidézem Szonett szonettokról című versét:

„Úgy határozta, nem írok szonettet,
prózákat beszélek, nem leszek pedáns;
a szonett –vélttem- szépeltől pedáns;
költőieskedés írat szonettet.

Valót vét, vélttem, ki most is pedáns
gonddal csiszolgat fazettás szonettet,
szót szépítgetvén megússza a tettet,
s végtére egy lesz: cinkos koncedáns.

De lám, legjobbaink újfent szonettet
írnak, mely tiszta, pontos és pedáns:
tisztát kíván, ki cseppnyit is pedáns.

S míg léha jambust, szépeltől szonettet
ezerszám fosnak, cseppet sem „pedáns”,
ki hón’ alá kap smirglizett szonettet.”)

Sőt, tovább megyek, nem az irányzatokkal van a baj, nem a stílusokkal! (Ám, a „modern”, az „avantgarde” egyik hibájának tartottam azt, hogy a formai újításról csak az jutott az eszébe, dobjuk sutba a régit.) Az emberi gyarlósággal van a baj, azzal, hogy egoista, hogy hiú, hogy mindenütt a saját nevét akarja látni, hogy ehhez minden lehetséges médiumot, eszközt fel is használ. („A cél szentesíti az eszközt”?) Az emberrel van a baj, azzal, aki önmagát mind szellemileg, mind emberileg, kritikátlanul művének befogadói fölé emeli, így lenézve, meggyalázva őket. Az emberrel van a baj, aki „alkotótársai” előtt akar „vagánykodni”, tulajdonképpen nekik ír, nekik fest, nem az olvasónak, a tárlatlátogatóknak. Az emberrel van a baj, aki nem akarja „egész népét tanítani”, legfelső fokon az életre, a becsületre, a tisztességre, az értékek szeretetére, mindenre, ami jó és szép! Hules Béla megkapta azt a lehetőséget a „sorstól”, hogy szólhatott az olvasókhöz, hiszen az idézett versek a Magvető Kiadó által megjelentetett könyvben szerepelnek. Szerintem ezzel nem igazán tudott élni. Lehet, hogy a „szakma” számon tartja, de hogy csak kevés olvasónak él az emlékeztében, az bizonyos!

És szomorú!

K. Gy.

Hörömpő Gergely:

A földművelésről

Ahogy már elébb is írtam egyszer, a Kárpát-medencének rendkívül jó természeti adottságai vannak. Ezt nem kihasználni olyan, mint mikor az iskolás gyerek bele-rug a téliszalámis szendvicsebe. Ez egy lelkeség, ez valahogy belénk ivódott. Biztos sokan igazat adnak nekem, hogy a magyaroknak van egy ősi földszeretete. Nem voltunk mi gagyogó, nyilazó nomádok a szó szoros értelmében. Nagyon jól értettünk mi a földműveléshez, mint ahogy ezt már az indiánokról elismerik. Nem ettünk mi nyereg alatt puhított húst, szerettük a lovat, és hogy ne fájjon a háta, húscsíkokat tettünk a fanyereg alá. Most én egy jelképes, nagyfanyeregről szeretnék beszélni, és egy-két bibliai húscsíkot alája tenni.

Örökké ezt halljuk: piackeresés. „Betörni Európába!” Az önellátásra kellett volna berendezkedni! Se rokona, se ismerőse nem vagyok senkinek nyugaton. Nyugat mindig becsapott, kelet mindig le akart igazni. Egy erőszakosan iparosított, agrár ország rossz beidegződéseit visszük tovább. Itt az a szó, hogy paraszt, pejoratív, rosszálló, degradáló értelemben cseng. Tanulj, hogy ne kelljen dolgoznod, hallottam számtalanszor gyerekkoromban osztálytársaim szüleitől, és sokszor meghurcolt kulákok feleségei énekelték ezt magzataik fülébe. Mert minden összezavarodott, amikor a keresztyén erkölcsöt tették tönkre. Annak ellenére, hogy a téészesítés erőszakosan ment végbe, nem kellett volna mindegyiket szétverni, csak a ráfizetéseseket. Hiszen a holland, meg a dán, meg más parasztok is rájöttek a századelőn, hogy csak nyernek a szövetkezéssel. Ma is, egyiknek ilyen, másiknak olyan gépe lenne, és hol egyik, hol a másik segítené társát. Nem kéne mindenből venni. Ezekből a kárpótlási jegyekből is idétlen dolgok származnak. Tőzsdéznek vele, meg egyesek nyereszkeskednek. Kapát sose fogott kezű dáma lobogtatja nekem, mennyi jegyet vett

olcsón, szegény özvegyasszonyoktól. Ez a nyugati szellem? Ez segít előrehaladni? Licitáljunk a földre. Miért nem lehetett azt mondani, hogy aki visszakéri az elvett földjét, az visszakapja? Azt, és ott. Egyesek össze-vissza vásárolnak területeket, és riadtan gondolkodom azon, hogyan fogja megművelni. Mert azért még nem mindenkinek munkanélküli az egész családja. Ez az egész válság kifejezhető a közmondással: sokat akar a szarka, de nem bírja a farka. Nékünk az önállóságra lehetne berendezkedni. Meg lehetne csinálni. Mit akarok én betörni a nyugat-európai piacra! Elégetik a birkát, tengerbe szórják a gabonát. El akarunk adni, közben folyton vásárolunk. Fel kéne már ébreszteni ezt a magyar népet, hogy nincs több vitamin abban a tök-ízű banánban, mint az almánkban. S nem kell ide hering, meg kaviár, meg hekk, van nekünk elég vízgyűjtő területünk haltenyésztésre. Voltaképpen az a baj, hogy erkölcsi alapon állunk ingatagon. Mert nem az élet igazi értékeit tartjuk értékesnek, nagyon jól érezhetjük magunkat szalonnával és hagymával a szép gyermekeink között, s szeretetlenségben, idegességben rosszul érzi magát az ember „nyugati cucokban”, kínai, meg spanyol vendéglőkben is.

Nézzétek az égi madarakat, a mezők liliomait. Nem éheznek, és csodásan öltöznek. Csakhogy ti be vagytok állítva a szükségfeletti javak habzsolására. Közben, pedig vakon elmentetek tápláló javak mellett. De hát ne így legyen ezután!

Honvágý- szívek

A postagalamb messziről hazajön. Volt francia galamb, aki Indokínából hazatalált. Sorolhatnám tovább. Sokan megírták már a katonagalambok áldásos fronti szolgálatát, és a többit. Igazából nem is a galambokról akarok írni, hanem mint mindig, ennek kapcsán az emberekről. Hogyan is tér haza

a galamb? Nagyon sokféle elmélet látott már napvilágot, de az igazi, öreg tenyésztők és versenyzők mosolyognak ezeken. Úgy vagyunk evvel, mint a vallással. Aki nem gyakorolja, az ne gyártson elméleteket. Az ember ugye alapvetően vallásos. Kultikus dolgai vannak az istentagadóknak is, sőt, hitvallásaik a maguk nemében. A vallásos jelenségek leírása, és úgymond rendszerezése nem ad végső magyarázatot a dolgok lényegére. Nagyon sok mindennel így van az ember, aki a huszadik század reflektorának egyedül üdvözítő, tudományos,- technikai sugarába akart mindent befogni, csakhogy ez egy sugárkéve, kis területre és időlegesen világol, nem világítja be az eget és a földet.

Visszatérve a postagalambra... Tegyük fel, hogy a postagalambnak olyan jó a memóriája, hogy szállítás közben megjegyzi a fontosabb helyeket, - de evvel még nem jöhet haza, mert ma már zárt gépkocsikban szállítják őket. Lehet, hogy van egy rejtett érzékszerve, amellyel méri a földforgást, találgatják, de ezt a szervet még nem találták meg. Különbösen is, képzelj el, hogy ismered századmilliméterre a földforgást, még nem jelenti azt, hogy centiméterre hazatalálsz. A Föld forog, a galamb repül, és forgás, szélvihar, sok minden ellenére hazatalál fészkére. Tájékozódik a Nap állásáról... lehet, hogy ezt is megteszi, ha módja van rá, csakhogy szuroksötétben is hazatalál. A földmágnesesség erővonalait érzékelik, hiszen hatnak rájuk a nagy radarállomások, meg a magasfeszültségek is... valószínű, gondolják, hogy az orr-dudorában van valami külön szerve. Csakhogy a leggyorsabb mai törzseknek nincs is meg az a nagy orrdudoruk, amit a régiek hordtak, a közel-keleti ősi fajták örökségeként. Hazajönnek. Tudós és diák széttárja a karját, és elmondjuk a sok mindenre használt közhelyeket: ösztön! S mi az ösztön? Mikor el akarják intézni a kérdést avval, hogy a vándormadarak ősi ösztöne buggyan ki belőlük, kérdezem én, ki magyarázta már azok ösztönét? A keresztyén ember is így van, állandóan hazafelé tart, mindig úton van, de

útközben is otthon érzi magát Isten gondviselő tenyerén. Vallásos életünk, mint a postagalambverseny, viharok, sólymok, vadászok ezer veszélye közt kifulladásig végezzük szárnycsapásainkat, mint a postagalambnak, szükségünk van táplálékra, tréningre, vannak a rossz utak, meg a jók, szerencsés dolgok, meg bukások. Nem mindegy a Nagy Versenyben, hogy milyen a „fészekállapotunk” a családi, rokoni környezet, biztos-e a helyünk a nagy dűcban, gyülekezetben, nemzetben. Hitünk, honvágyunk, küzdeni akarásunk rendszeres jó táplálékot kíván, imára, énekekre, Istennel és egymással való közösségre van szükségünk.

A hit végső soron misztérium, a kijelentett dolgok a mieink, és a mi fiainkéi, a titkok az Úréi. Titokzatos módon megérkezik a postagalamb, mint egyszer a 60-as hímem öt év után, ki tudja, mi mindenre kellett neki átvergődnie? Hazajött meghalni. Mi pedig a halálon is az életre megyünk haza. Igen. Egy más galamb se tudja ezt, mint a postagalamb. Őket az ember tenyésztette ki. Valamit hordoznak az emberképből. Az ember meg hordozza istenképét. Valahogy így kéne nézni egész élővilágunkat.

Bemutatjuk

Lakatos Mihály verseit:

Árva örökség, örök árvaság...
Juhász Gyulához

Szomorú voltam, ültem egymagam.
Az elfogyó nyári délutánt néztem,
s észre sem vettem, hogy régen este van,
sötét part pihen, sűgő nád ölében.

Ólomfolyó a zsibbadt sötétség...
mely földre áradt, s fullasztón elterül.
Mélyében a föld, a rét, a fák, s az ég
reszketnek, titkon, rezzenéstelenül.

Néma üresség... Szemembe fényt szűr
egy-egy gazdátlan, rám meredő csillag.
A tótükör, mint túlfeszített húr,
melyen az álmos végtelenség ballag.

Összeroskadva, mozdulatlanul,
mint vakondtúrás hallgat fű közül,
és mint a nyárfa, mely árván tornyosul
a tó fölébe, ülök itt... egyedül.

Mintha évek óta itt hevernék már...
Egy darab süket, meghasadt, itt hagyott,
nehéz kődarab. S maga a tudat fáj,
hogy fáradt, fáradt, nagyon fáradt vagyok.

Nem gondolkodom már órák óta.
Csak ülök, fázom, és mindezt bámulom.
Nem is érzek. Az érzést elhordta
már réges-régen az üres fájdalom.

2004. augusztus 7.

Mi lesz veled világ

Nézem a tájat,
az ablakom merev üvegét.
Odakinn mindenem, mint a bánat,
tompá szürkeség pihen szerte-szét.
Hajnal van. Megint.

Lassan felkel a nap.
Hűvös van odakint...
Takard be jól magad.

Szép az ősz.
Fakó naptól fényt lop a lég,
s mint ki saját fiának örül,
rohan vele, még
teret lát a bejárt tér körül.

S álmában nincs sötét sehol.
Kóbor lélek. Szobáról-szobára,
gyertyával kezében vándorol,
s mire a házat bejárja,
mögötte már minden apró zug sötét.

S ki tudja meddig így?
Hány éjszaka még a lét?

Aludj csak. Te semmit se higgy!
Bár én is ezt tehetném!
Bánt, hogy van, amit nem értek,
hiába szeretném...

Jó most itt, veled.
Figyelem a hajnalt, s ahogy alszol.
Tűnődöm, vajon mért lehet?
Mostanság oly sokat haragszol.

A gazos árokból kínlódva,
a kóbor szél egy zacskót cibál.
Kitépné a könnyes fű közül s vinné, arra,
hol az olcsó lom is gazdára talál.

Gazdátlan a fél világ,
s mert éhes, hát önmagát eszi.
Nincs más senki, ki enni ad neki.

Egyre mohóbbak vagyunk,
hiába, ez vár miránk,
hogy élhessünk, lassan elfogyunk.

S ha még csak egy síron is hervad virág,
van remény, van még ki él és szeret!
De jobban vajon mit?
A holtat, vagy a virágot, mit neki szedett?

Csak te maradj itt!

Mi lesz veled világ?
Nem tudom, látom csupán
ha kinézek terád
szobám törékeny ablakán.

Nem mutatom,
hogymennyire félek.
Csak elfogadom,
hogymelfogadhatatlan az élet...

2004. október 8.

Mi lesz velem, világ

Amit tizenhét évesen felfogok,
ámuló gyerek, most leírom én.
Maholnap én is már tizennyolc vagyok,
s vicces lesz talán e kis költemény.

Nincsen még házam és nincsen autóm,
nem fejlődöm úgy, mint más emberek,
akiknek én ezt oly félve mondhatom,
nem vásárolok, csak költögetek.

Bolond vagyok tán, hisz sosem aggódom
nagy dolgok miatt, hogy mi lesz velem?
Nem tudom magam előre a Holdon,
s a messzi jövő nem fáj még nekem.

Csupa nem vagyok, s még játékos kicsit,
nincs kivel játsszak, hát gondolkodom,
Mint vak gyerek, ki nem látja társait,
kinek nem fény, csak szó kéne, nagyon.

Önmagamtól is félek megkérdezni,
beteg vagyok tán, ahogy mindenki más?
Elfáraszt tudni, s mindig azt érezni,
hogym nekem a kéz kell, s nem az arcvonás.

Nem mondok semmit, de érzem arcomba
vág
az acélkemény önfelismerés.
Tudtam, hogy ez egy mi-lesz-velem-világ,
de azt nem, hogy a vakságom kevés.

2004. október 10.

Októberi sirató

Októberi siratót suttog a föld,
az élettelen, párás reggelek.
Lehullt esőből szürke fátylat ölt
a táj, valamit eltemet.

Az árokban tegnapi tócsa pihen,
kihült arcába sűrű ráncot vés
az ősz keserves sóhaja, s élettelen,
fakó füveken fut át a reszketés.

Egy régi kerítés vizes léceiből
hintát ácsolt az idő és a szél,
míg a gyámoltalan, barna szögekből
semmivé mállott az acél.

Becsapott levelek fekszenek a járdán,
testükön a reggeli, kemény fagy szalad.
S várják... megtiporva, sárgán,
visszazuhanni a messzi ágakat.

Mindig érlelődik odakinn valami,
s tudom, gyümölcsseibe egyszer beleroskad
az élet.
Már annyi mindenem nem tudok nevetni.
Komolyodom. Egyre több gondot megér-
tek.

Gyermek voltam, számon csücsült az élet.
Le kellett nyelni, eméssze keserű gyomor.
A vágyak egyenruhára tűzött ócska fémek,
nem lettem, csak színesre pingált nyomor.

Nyomorult lény az ember - arra gondolok.
Hogyan lett önmaga léte büszkesége,
ha saját szemében tárgyá változott?
Nem tudom mi kéne...

Hideg a szobám. Gyűrött paplanom
csak testem melegével fűti testemet.
Nézem a cseppeket a párás ablakon,
gyermek arcáról gördülő könnyeket.

Az óra, ki tudja hányszor kattant,
hogym elhagyja a percet, s körében maradt.
Én hiába akarom néhány elpattant
emlékből kirakni a széfoszóló nyarat.

Csak fekszem, mint rozsdás vasdarab a vízben;
Érzem, hogy túl nehéz vagyok.
Sajnálom, hogy az ember ilyen tehetetlen...
Felkelnék, égek, úgy érzem, nem tudok.

Az leszek tán, amivé tenni akar az élet...
Bánt ez az átkozott gyengeség,
s hogy hiába félek,
a félelem semmire nem elég!

Üres a világ. Merev minden darabja,
s ha meglöki, megrezzen talán,
mint hideg pohár aljához tapadva
a tegnapi esti ízetlen teám...

.....Süket vagyok, akár az ösztön.
Kell Valaki, hogy mondja,
hogy ember legyek eztán a földön,
ne féljek, mert van rám gondja!

Más kor

Jelent alkottunk, mely fölénk hajol,
s hogy torz arcát rejtse, űz keservesen.
Továbbrohanni vágy-utat dalol,
ne legyen percünk soha sírni sem.

Télirodalom

Földre zuhan a túlrett gyümölcs.
Poshadt levében rovarok tapostak.
Földbe tiporva a tiszta, a bölcs,
jégbe csirázhatna már csak a kis mag!

Mégis

Írni akarok, egy lett a tér, az idő.
Szobámba zárt percektől feszül a fal.
Buborék röpít, semmiből levő,
papíromon táncol a gondolattal.

Sodródódom

Palackban kavargó füledt gondolat,
társért ordító elfojtott magány.
Eltitkolt vágyam, néma hangomat,
saját magam se hallom már talán.

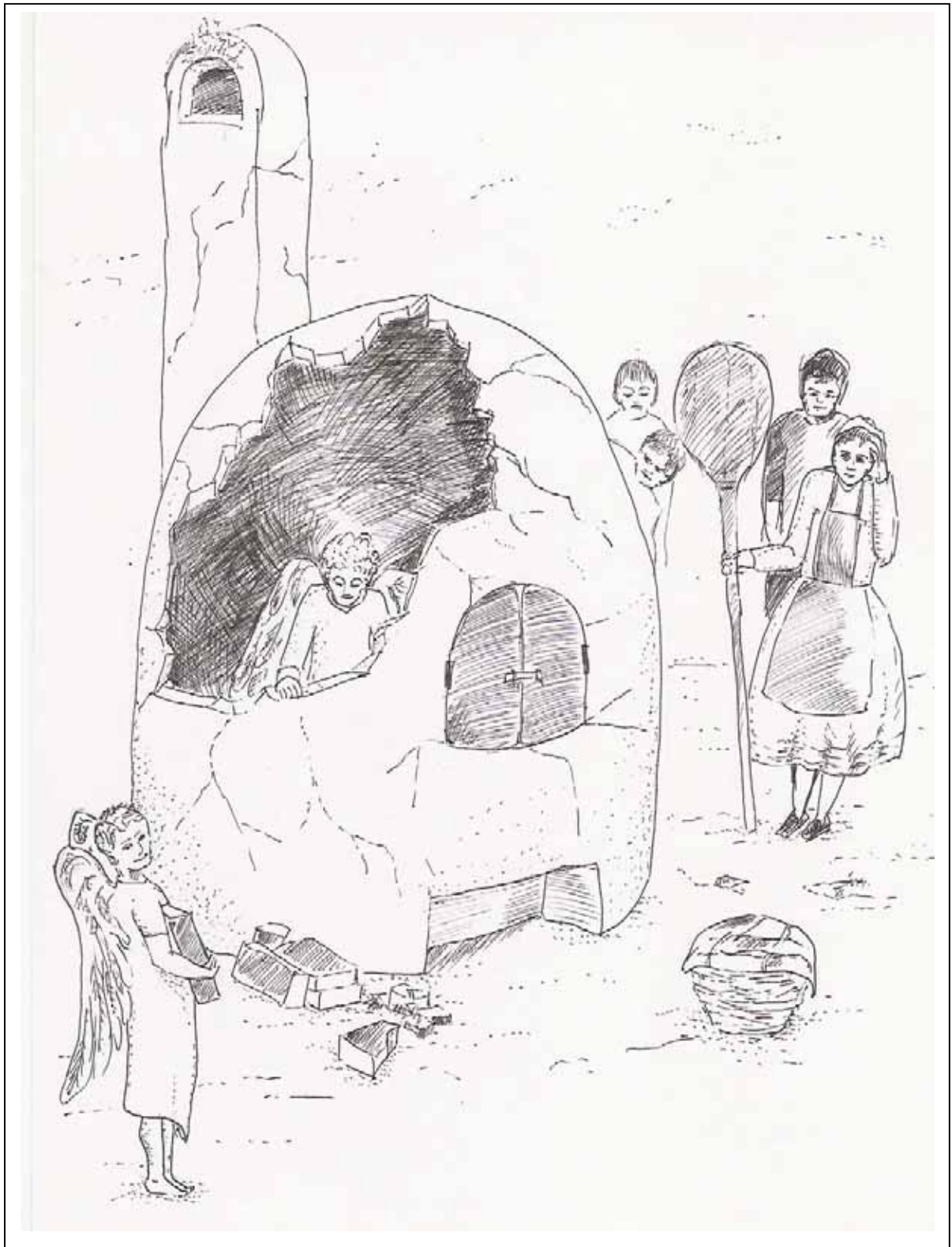
Tükörbe néztem

Bízatom magam: Te nem ez vagy, ne félj!
Rád ragasztottak színlelt tegnapok.
Belül szép vagy, csak megalkuszol, hogy élj.
Azt sem tudom már, kinek hazudok.

2004. május

Lakatos Mihály a Pest-megyei Mendén él, jelenleg szüleivel. Jászberényben született 1987. április 16-án. Szimultán jár a Károli Gáspár Református Egyetem bölcsészettudományi karának magyar-történelem szakára, és a Sola Scriptura teológiai főiskola bibliaoktató szakára. Amellett, hogy jó tanuló, érdekli a zene, a színjátszás, ez utóbbi annyira, hogy több versmondó versenyen szerepelt nagyon jó eredménnyel, és amatőr színjátkozó csoportban is tevékenykedik. Verseiből már most, 18 éves korában is a teremtő szomorúságot, a mai, gondolkodó fiatalság szorongásait, félelmeit, Istenkeresését, és ráatalálását olvasom ki. És (talán még nem tudatosan) egyfajta hetyke „odavágást” a saját korosztálynak, hogy igenis lehet és kell emberi arcunkat megőrizni, nem csak a „kultúrszörnyek” (TV, mozi, szórakozó helyek, bódító szerek) által terjesztett ideológia létezik. Lakatos Mihály versei nekem garanciát jelentenek arra, hogy az eljövendő irodalmáraink, történészeink, bibliaoktatóink érzelmesek, értelmesek, a munkájukat becsülettel végzők lesznek. És ez fontos, hisz ilyen emberek kezeiben lesz gyermekeink sorsa. Nem kell félnünk tehát!

K. Gy.

Nem tarthat mindig... (tollrajz)

Nem tarthat mindig...

No, vót egy falu, Bakta. Oszt elkötözött onnan a pék, mert korán kelt, késő feküdt, oszt mégis rongyosan járt, mert nem fizették meg a munkáját rendesen. De még a házát es szétbontotta, oszt elvitte magával vót. No, a baktaiak gondolkodtak, hogy mán hogy legyen eztán, mit es fognak falatozni a kolbászhoz, meg a szalonnához. Összedugták a fejüket, oszt kitanálták, hogy majd űk építenek kemencét, oszt sütnék majd kenyeret.

No, hozzá es láttak, összehordtak mindentélét ahhoz, vályogot, téglákat, cémentet, vakolókanalat, meg kalapácsot, oszt elkezdtek a munkát. Estére össze es raktak egy akkora kemencét, hogy belefért vóna a szomszéd falu es.

No, vártak véle egy pár napot, hagy száraggyon, oszt amikor kiszáradott, hát bé es fűtötték alaposan. Bévetették a kenyérnekvalót, oszt várták, hogy mikor sülnék ki a cipók. Hát, ki es sültek azok, jók es lettek vóna azok, de mán a kemence elkezdett repedezni, nyögni, szöszögni, cirpelni, habogni, krákogni, oszt eccercsak összerogyott. No, meg es lett a baj, hát mostmán mi lesz. Hát semmi, Elmentek a vót pékhez, oszt visszahívták szent fogadalommal, hogy eztán rendesen megfizetik a kenyerit. Oszt vissza es jött az, oszt megént vót kenyér Baktán.

Azóta mongyák a magyarok az összehevenyészett kontármunkára, hogy:

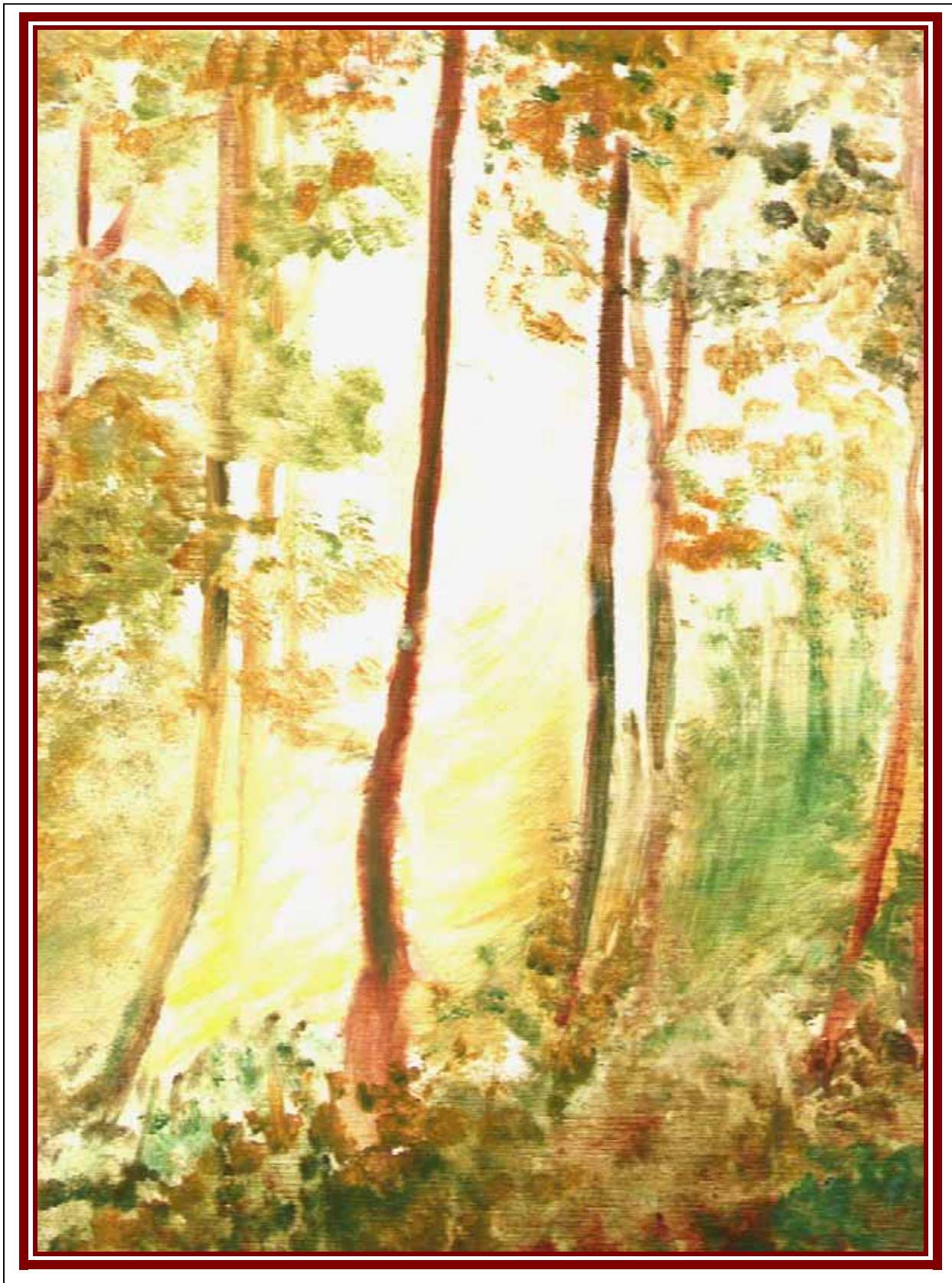
"Nem tarthat mindig, mint a baktai kemence"

Lobbot vetett...

Vót egy falu, Mákfa. Tán a neve mián, tán csak véletlenségbül, de itten az asszonyok ha csak tehették, állandójan sütöttek valami édesset. Vagy sósat. Mindegy vót azoknak, csak süszenek. Híres es vót Mákfa a süteményeirül, messzi földrül jöttek az asszonyokhoz ellesni a csíziókat a híresebbnél híresebb cukrásziskolából az inasok, hogy mibül mennyit, mikor hogy. No, vót a mákfaiak között egy olyan hókabóka asszony es, aki többet papolt, mint kellett vóna. Nem tudta az, hogy cifra beszéd, hegedűszó, de aztat se tudta, hogy a beszéd megeszi a dógot, oszt csak pampogott, még mikor sütött es. Eccer bévetett a kemencéjébe egy szakajtó lisztbül nyújtott laskát, hogy majd milyen jól jön az, ha levest csinál az urának. Mert jó es a ropogós laskával készített leves, főleg a férfiebbeknek, mer azoknak a meleg leves a mindennük, egy kis jó hideg borral leöblítve. Oszt átszaladt a szomszédba, megnézte, mit süt ottan a szomszédasszony. Sütött es az éppen olyan meggyes rétest, hogy a szomszéd falu kódisai es összevegyültek a háza előtt a szagára. No, beszél a mi asszonyunk, köpüli a szót, mígnem eccercsak megéreztek valami égett szagot a jóféle rétezzag között. Fejéhe kapott, hazarontott, de ottan mán csak az elszenesedett laskát tanálta, éppen felcsaptak belöle a lángok es mán. No, híre ment ennek a laskának, oszt azóta mongyák a magyarok az odaégetett süteményre, hogy:

„Lobbot vetett, mint a mákfai laska..”

K. Gy.

Ősz (Olaj, farost)

Tanulmány

Pintér Krisztina:

"Különös táj a lelked..."

(A csoda-motívum jelenléte Szerb Antal életében és munkásságában)

Előszó

Tudós volt, író, a magyar irodalomtörténet egyik legnagyobb tekintélye. Szerb Antal szépirodalmi és tudományos munkásságának első stációjaként a '20-as éveket szokás megjelölni, amikor – a századelő legjelentősebb szellemi színtere - a *Nyugat* közli néhány szépirodalmi és tudományos munkáját. A közvélemény talán tényleg ezekben a munkákban látja meg az író, költő, esszéista első sikereit, de nem szabad elfelejtenünk - főként, ha munkásságának fejlődési vonalát kívánjuk végigkövetni és megérteni - az „első zsengéket”, melyeknek egynémely megállapításai többször visszaköszönnék a már érett Szerb Antal munkáiban is. Ez az egyik oka annak, hogy Szerb első, -még diákkorában született- szépirodalmi munkáival is foglalkozom, amikor is kísérletet teszek egy pályakép felvázolására. A másik indok láttatni az író, irodalomtörténész mögött az embert. Azt az embert, aki születésének pillanatától kezdve egészen haláláig, állandó lázas keresésben élte életét. Akit, mint tudóst, intellektuális kíváncsiság fűtött, mint embert, egy bizonytalan kor bizonytalan sorsú gyermekének biztonság utáni vágya. Ez a sóvárgás kísérte végig egész életében azzal a reménnyel, hogy egyszer majd lehull a lepel a titokról, a csodáról, amit élete során minduntalan fáradhatatlanul, lázasan keresett. A csoda megtalálásának kulcsa pedig épp ebben a lázban rejlett. Mint a szépséges mesebeli lány, akinek az a végzete, hogy bármerre jár, nyomában aranyvirág nyílik. A Szerb-sorskönyv is erre az

analógiára készült: szünni nem akaró hévvel kereste helyét a világban és bármerre járt, mindig egy újabb csodát „lépett”.

Dolgozatomban nem vállalkozom Szerb Antal teljes életrajzának és pályaképének részletes feldolgozására. Ezekre a tényekre csak ott és annyiban utalok, amennyiben a téma erre lehetőséget ad. A Szerb-életmű rendkívüli gazdagságára és sokszínűségére való tekintettel, azokkal a művekkel sem tudok részletesen foglalkozni, amelyeknek -a magyar irodalomtörténet szempontjából- meghatározó szerepük van. Így nem térek ki részletesen a *Magyar irodalomtörténet*, illetve a *Világirodalom története* című munkáira. Az itt következő tanulmányban elsősorban Szerb *Hétköznapiak és csodák* c. tanulmánykötetében megjelent csodateóriáját és az elmélet szépirodalmi "lenyomatát", az *Utas és holdvilág* c. regényét kívánom bemutatni az ehhez szükséges életrajzi háttérrel.

(A tanulmányt, terjedelme miatt több részletben közöljük a január-február-márciusi számunkban. A szerk.)

I.

SZELLEMI ELŐFUTÁROK

(1901 - 1917)

Azt, hogy élete hogyan is indult, Szerb maga fogalmazza meg a szakirodalomban már-már közhellyé vált mondatával- nem csekély öniróniával: "Úgy kezdődött... vagyis sehogysen kezdődött, mert mindig írtam és olvastam, úgyszólván világra jövéssem pillanatától kezdve (olyan

szemüveges csecsemő voltam).. .Az a pillanat, amikor megnyílt előttem a modern költészet birodalma, oly gyönyörű volt,..
..,1 A kezdet pedig 1901. május 1-je, amikor a Deák Ferenc tér 15. szám alatt a "szemüveges csecsemő" meglátta a napvilágot.

Szerb a művészetek és a tudományok iránti fogékonyságát, jó nyelvérzékét és gyakran önmaga ellen forduló iróniáját édesapjától, Szerb Károlytól örökölte. "Széles látókörű, és nagy műveltségű világpolgár.,,2 Érdeklődés és hozzáértés hiányában hamarosan csődbe juttatta a családi vállalkozást. Hibátlanul beszélt angolul, németül és franciául, széles látóköre, liberális felfogása és nagyfokú tájékozottsága végül segít meghozni számára a döntést: az egész (egyébként zsidó származású) család katolizált. Szerb Károly ebben a lépésben látta megvalósulni azt a vágyát, hogy magát és családját végérvényesen a keresztény középosztályhoz csatolja. Fia keresztapjának pedig a vallási aktivista Prohászka Ottokárt választotta. A ránk maradt naplójegyzetek arról tanúskodnak, hogy a kis Szerb Antal érdeklődése már nagyon korán az irodalom nagy klassziku-

sai felé fordult. Már elemista korában Shakespeare-t, Kantot stb. olvasott. 1911-ben az elemi iskola elvégzése után, a pesti piarista gimnáziumban folytatta tanulmányait. Ebből az időszakból két fontos nevet kell megemlíteni, azokét, akik sok szempontból meghatározták a piarista diák szellemi orientációját. Az egyik: Sík Sándor,³ a másik: Schütz Antal.⁴

Sík Sándor, Szerb magyartanára, rendkívüli hatást gyakorol a mindenre fogékony tízéves kisdíákra. Elsősorban az irodalmi önképzőkör, mely Sík felvilágosult és a pozitívizmus száraz, tényfeltáró módszerét mellőző gondolkodásával új kapukat nyit meg számára az európai szellem irányába. Ebbe az új áramlatba kapcsolja be a kiváló tudós és pedagógus tanítványait, akik ennek hatására szabadidejükben Tolsztojról, Ibsenről, Thomas Mannról és Oscar Wilde műveiről vitáznak. Sík, az iránta érzett rajongást nemcsak tanáregyéniségének, hanem diákjaihoz fűződő meleg, baráti kapcsolatának is köszönhette. Szerb többször is megemlíti naplójában tanárának nevét: "Éljen Sík tanár úr!"⁵ , "A táborban teljesen Síkrajongóvá lettem."⁶

"A katolikus reneszánsz szellemét ebben az időben a piarista gimnáziumban első-

sorban Schütz Antal egyénisége és pedagógiai tevékenysége sugározta.,⁷ Legfőbb törekvése az volt, hogy az egyház által kinyilatkoztatott dogmáknak modern igazolást adjon. Szerinte a világban uralkodó káosz legfőbb oka a hittanítás nem megfelelő mértékű szerepe a közoktatásban, s legalább ilyen veszélyt látott a jövő nemzedékének túlzott intellektualizmusában is. Ennek hatására 1913-tól kezdődően kötelezővé teszi a piarista diákok számára a Sík Sándorral közösen kiadott *Imádságoskönyv, egyszersmind kalauz a lelki életre* című mű rendszeres forgatását. Majd tanítványaival megismertette Foerster *A nemi élet etikája és pedagógiája*, valamint az *Élet és jellem* című műveit. Tanításai szerint az ember legfőbb célja az önmaga által elért lelki tisztaság és a szentekhez méltó aszkéta életmód legyen. Hogy mennyire volt fogékony a fiatal Szerb Antal a Foerster és Schütz tanításaira, arról naplójeljegyzései árulkodnak: "Lelkiismeret - vizsgálat: Nem hazudtam? Nem-voltam alattomos?. .Szigorú voltam magammal szemben? - Uralkodtam nyelvemen, cselekedeteimen? (...)."⁹ "Fogok magammal foglalkozni. Így például megfigyelem ma-

gamban a gyermeki szeretetet, és fejlesztem."¹⁰ "Csapatgyűlés volt. Schütz tanár úr igen szépen beszélt."¹¹ "Schütz tanár úr visszatért Foerster szavaira, és buzdított minket, hogy otthon, a családi életben is mutassuk meg, hogy cserkészek vagyunk.,¹²

Nem csoda hát, hogy ebben az időben a kisdíák Szerb Antal számára meghatározóvá vált a vallásosság. Szerepet játszottak ebben tanárai, olvasmányélményei és a cserkészcsapatban tanúsított aktív közreműködése is.

1 Az idézet Poszler György, *Az angyal és a kard* című, Szerb Antalról írott tanulmányából való.

2 Poszler Gy. *Szerb Antal pályakezdése*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1965.

3 Sík Sándor (1889-1963) költő, műfordító, irodalomtörténész, egyházi író. 1911-től a budapesti piarista gimnázium tanára, itt tanítja Szerb Antalt is.

4 Schütz Antal 1905-1916-ig, egyetemi tanári kinevezéséig a gimnázium hittanára

5 Szerb Antal, *Naplójegyzetek* (1914-1943) Bp., Magvető K., 2001, 36. o.

6 Uo., 57. o.

7 Poszler György: *Szerb Antal pályakezdése*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1965.

8-9 Szerb Antal: *Naplójegyzetek* (1914-1943), Bp., MagvetőK., 2001, 12. o.

10 Uo., 18. o.

11 Uo., 18. o.

12 Uo., 21. o.

II.

LÁZONGVA VALLOK TÖRVÉNYT ÉS SZABÁLYT" (1917 - 1923)

A neokatolicizmus eszmerendszereivel átítatott iskola falai között töltötte tehát Szerb Antal kisiskolás éveit, ahol magáévá tette Schütz Antal életellenes, aszkézisélményt hirdető nézeteit; olvasmányélményei sorában pedig ott szerepeltek Foerster művei, melyek a szerző zord, konzervatív pedagógiai állásfoglalásával rohamozták meg a kisdíák gondolatait.

Szellemi befolyása viszont nemcsak Schütznek és Foersternek volt felette. A piarista gimnáziumban eltöltött éveknek köszönhetően megismerkedett nagyszerű tanárával, Sík Sándorral is, aki egyszerre feltárta egy mindenre fogékony szellem előtt az európai irodalom új útjait. Talán főként ezeknek az olvasmányélményeknek köszönhetően érlelődött meg Szerbben az elhatározás, hogy szakítson a konzervatív, neokatolikus eszményekkel és beálljon a lázadók sorába. Így írt erről az időszakról a *Könyvek és ifjúság elégiájában*: "A mo-

dern irodalom saját történetében egy volt a lázadással, amelyen minden szellemi embernek keresztül kell mennie, a felnőttek ellen, a meglevő dolgok ellen való tiltakozással, az egyéniség életigényével. A lázadás morális, illetőleg amorális lázadás volt, kőtáblák összezúzása, egy új ethosz keresése.(. . .) a szépség és az ókor kultusza körül alakult ki bennem az új törvény, a szépségért való élet.,¹³ Az ebben az időszakban írott művei világosan mutatják, hogyan vágta el a vallásos eszmékhez fűződő kötelékeit és hogyan kapcsolódott egy új, - a korábbiakkal homlokegyenest ellenkező - szellemi áramlathoz. "Szerb képzeletében már harcra kel egymással a keresztény és a pogány mondavilág, és a fájdalmas keresztény csodát kezdi legyőzni a képzelet szülte mitológia pogány csodája.,¹⁴ Irodalmi ihletői: Thomas Mann, Shakespeare, Hauptmann és Oscar Wilde voltak. Fiatalkori esszéiben fejtette ki elkötelezettségét az új irányzatok (dekadencia, szimbolizmus, új romantika) mellett és szakítását a már elavultnak vélt naturalizmussal. Nagy lelkesedéssel készített portrét a tekintélyellenes, lázadó Schillerről, a dekadencia és szépségkultusz átható erejé-

ről Thomas Mann műveiben, és az egyén szabadságát kereső Ibsenről.

Ezekből az évekből való - egyebek között - a *Hogyan halt meg Ulpius Tamás?*¹⁵ című novellatöredéke, amelyből világosan kitűnik Szerb akkori vonzódása a dekadenciához, és itt jelenik meg először a szabad erotikum gondolata is. A novella hőse ellenállhatatlan vágyat érez, hogy része legyen a megaláztatásban, a mások által való legyőzetésben, mert ez biztosítja számára a gyönyört, az eksztázist.¹⁶ A novella élményalapját egy különös kamaszkori barátság adta, amely pár év múlva a barát, Térey Benno nemi eltévelyedése miatt megszakadt.

Oscar Wilde¹⁷ és a *Dorian Gray* hatására 1918 nyarán megírta a *Szent fiúság* c. regénytöredékét. Hőse, egy -Szerb által megálmodott merész, külön, dekadens intellektus. Szerb naplófeljegyzéseiből az is kiderül, mennyire mélyen hatott rá a Wilde pózoló dandizmusa és a végletekig szabados görög szerelem mintája: „(...) gyakori, hogy a nagy emberek. .. homo-szexuálisak voltak... a görög szerelem voltaképpen szebb a rendesnél, nem is szégyelltem .. .kisfiúk iránti vágyaimat. . . ”.¹⁸ Egy nyári táborozás alkalmával pedig ezt

jegyzi fel: "... könnyen összebarátkoztam minden kisfiúval, aki érdekelt engem ... Nem mondom, volt testi is,... de a csókolóztatásig sose mentem el, ám-bár én szerettem volna.,,¹⁹ A wilde-i magatartásról ez árulkodik: " (. . .) az intelligens modern embernek kell egy kicsit pózolnia (. . .) Van egy mozdulatom: a hajkiszimítás. Sok aforizmat és paradoxont is mondok, mint valaha régen.,,²⁰ Meghatározó időszak volt ez tehát Szerb Antal életében: leszámolt a neokatolicizmus és a cserkészmozgalom által hirdetett programadó eszmékkal, hogy helyükbe a művészi szép bálványimádata lépjen.

13 Szerb Antal, *Könyvek és ifjúság elégiája*, Nyugat, 1938.

14 Poszler György, *Szerb Antal pályakezdése*, Bp., Akadémiai K., 1965.

15 A novelláról részletesebben szólok *Az utas és holdvilág* c. regénnyel foglalkozó fejezetben.

16 Utalás W. Horatio Pater legismertebb tanulmánykötetében (*The Renaissance*) megfogalmazott eksztázis-elméletére: "Mindig ez erős, gyémántos lángban égni, örökké eksztázisban lobogni, ez az élet igazi sikere."

17 Oscar Wilde: ír származású angol költő, író, novellista, drámaíró, kritikus. Pater: *A Reneszánsz* c. műve rá is nagy hatással volt

18 Szerb Antal: *Naplójegyzetek* (1914-1943), Bp., Magvető K., 2001. 51.0..

19 Uo.,53.0.

20 Uo.,55.0. (A naplóból vett idézetek nem zárójelbe tett kiegészített részei, megfejtethetlen szavakat jelölnek.)

III.

"A SZELLEM SZABADSÁGHARCA" (1923 -1934)

Szerb Antal 1918 nyarára datálható szellemi fellángolása az évek során fokozatosan kezdett kihunyni. Ez a lángra lobbanás viszont olyan maradandó nyomokat égetett a Szerb-életműbe, melyek nyomai a már érett író és esszéista igazi sikerét meghozó munkáiban is fellelhetőek.. A lázadás korszakában ismerkedett meg Wilde és Pater esztétizmusával, és a kor talán legdivatosabbnak mondható elméleti munkájával: a freudizmi pszichoanalízissel is. A '30-as években már megszilárdult, letisztult szerbi gondolatvilág bonyolult építményének alapkövei ekkor kerültek helyükre, hogy az évek során a fáradhatatlan szellem tovább gazdagíthassa művét.

A '20-as évek általánosan nyomasztó európai légköre az irodalmi atmoszférát is fojtottá tette: "A szocialista irodalom teljes egésze, emellett Kassák írói tábora, sőt a polgári irodalom legradikálisabb szárnya is emigrációba kényszerül, átmenetileg szétzilálódik és megtörik az új ma-

gyar irodalom fejlődésének az a ragyogó ívelése, amelynek eszmei és művészi centruma a Nyugat volt.,²²

Az érettségi és a diploma megszerzése között eltelt idő jelentette Szerb számára a tényleges írói és tudományos korszak kezdetét. Ekkor csatlakozik a Barabások köréhez is.²³ A "kis szektá"-ba, -ahogy Szerb Antal maga is nevezi a Barabásokot- ott voltak Faludi János, a mélyen vallásos Szedő-testvérek, Sárközi György és a lázadó Szabó Lőrinc is. Vallásosság és anarchizmus tudott egyesülni a Barabások szellemi légkörében, mert egyvalami közös volt bennük: mindegyikük görcsösen ellenállt az elavultnak, a réginek, lázadtak a fennálló valóság ellen. Más szempontból is fontos szerepet játszottak életében a Barabások: a lázadás korszaka után átmenetileg visszafordult a vallásos eszmékhez, a zűrzavaros helyzetben is stabilnak mondható neokatolikus tanokhoz. Így ír erről a *Könyvek és ifjúság elégiájában*: "(H) átmenetileg nagyon vallásosak voltunk, (. ..). Többen közülünk szerzetesek lettek, a legkomolyabbak, a legértékesebbek. "

1921-ben -a Barabások idején-, a Nyugat megjelentette az induló Szerb Antal hat versét: *Hannibál esküvése, Az angol*

komédia, A tizenhat éves, A toronyőr, A lovag hazatérte, Ballada. A versek nem hozták meg számára az országos elismertséget. A kutatás szempontjából viszont nagyon is fontos dokumentumoknak tekinthetők, mert mindegyiket ugyanaz a gondolatiság lengi körül: a gyermeki világ, a zárt paradicsom iránt érzett nosztalgia és a felnőtt férfi új útjainak keresése. Poszler György szerint ezekben a versekben nem tisztán személyes élmények kerültek feldolgozásra, sokat adtak ehhez Szerb közvetett intellektuális benyomásai. Ezek a benyomások az ebben az időben keletkezett novellákban még szembetűnőbbek. *A Monna Lianora történetében* tisztán érződik Pater nagyhatású *Reneszánsza*, de ott húzódik az író vallási küzdelme, a szerzetesi élet csábítása. Ekkor jelentek meg a Nyugatban *A választott lovag* és az *Ajándok mátkasága* c. novellái is, melyekben tovább él az újat, a csodát kutató Szerb Antal reneszánsz hangulata. Ezeket követte 1923-ban két újabb novella: *A zsarnok* és *A fehér mágus*. *A zsarnokban* Galeazzo milánói herceg alakja által szolgáltat igazságot az "egyéni szabadság rideg rögeszméjével szemben a szeretet és a közösség emberi eszméinek. „²⁴ A másik műben pedig

ráismerhetünk a-későbbi novellák központi figurájára (Bátky János), a napjait penészszerű könyvek között töltő, magányos tudósjelöltre és vele szemben az életet habzó dendi-hősre.

Visszakanyarodva az előbbi versek központi problematikájához, pár mondat erejéig szeretnék rávilágítani azokra az új gondolati irányokra és szellemi forrásokra, melyek ebben az időben hatottak Szerb Antalra.

A legnagyobb hatással kétségkívül Lukács György volt rá. A fiatal szellemtörténész hatóereje egy időre megszakította Szerb vers-és prózaíró korszakát és átmenetileg az esszé irányába fordította érdeklődését. Lukács fogalmazta meg azt, hogy a kritikus és tudós maga is művész, mert – ugyanúgy, mint a költő - az általa érzékelt világot önti formába mesterségének tökéletes művelése során. Szintén Lukács ihletére fordult az egyetemi hallgató Szerb Antal a német romantika felé, és nagy lelkesedéssel üdvözölte a magához közelinek érzett romantikus karaktert: azt az attitűdöt, amely az élet lényegében a kettősséget látta megvalósulni. "A romantikus karakternek nincs érzéke az élet valósága iránt:

alapul szolgál csak neki az élet, melyen felépíti fantázia palotáját." Olvashatjuk a naplófeljegyzésben. Szerb romantika-képe, a tudatos és a tudatalatti világ felfedezése a későbbi tanulmányok metodikájává érett. Korábbi élményei alapján és szellemi karakteréből adódóan ismét fellobbant benne a lázadó újdonságkeresés lángja, mely hév egyenesen a szellemtörténet áramlatába, a Minerva-Társaság kapujába sodorta.

Szerb számára kecsegtető volt mindaz, amit a szellemtörténet módszertana kínált: korlátlan alkotói szabadságot, a törvények és szabályok semmibe vételét. Az ekkor született munkák a haladó polgári irodalom-történetírás jegyében keletkeztek, a konzervatív és pozitivista szemlélet ellenhatásaként. Nem a tények tömegének analizálására, hanem az alkotó fantázia révén megragadható anyag szintézisére törekedtek. A szellemtörténet legfontosabb segédtudománya a huszadik század elején kibontakozó, új típusú mélypszichológia volt. „(...)centrális szerepét egyrészt az a tény indokolja, hogy a szellemtörténet szerint a történelmi mozgás motorja a kiváló ember, tehát a mozgás rugóinak ismerete az ember jobb ismeretén múlik.,²⁵ Másrészt pedig a megértés is csak a közös -

szerző, mű, értelmező -összetevőikre történő visszavezetés során jöhet létre.²⁶ Ennek hatására használta fel Szerb a Freud és Jung által hirdetett pszichoanalitikai módszert az érett, tudományos, művészi igényű esszéinek megalkotásához, melyek kezdetben szinte kivétel nélkül kisebb portrék voltak. Megfosztotta őket az irodalmi közhelyektől, és a pszichologizálás eszközével feltárta az alkotásban a felszínen meg nem ragadható - személyiséget, mely által ő maga is alkotó művészé vált.

Ezzel magyarázható, hogy a '30-as évek elején a Minervában megjelent tanulmányainak többsége irodalomtörténeti portré volt: Kölcseyről, Blake-ről, Ibsenről, Berzsenyiről és Vörösmartyról. Ezek a portrék alapozták meg a -majd csak tíz év múlva megszülető- nagy szintetizáló művek gondolati magvát: *Magyar irodalomtörténet, Hétköznapiak és csodák, Világirodalom története*.

A '20-as évek végén és a '30-as évek elején a tisztán szellemtörténeti munkák jelentették Szerb számára azt a tudományos, elméleti megalapozottságot, melyből felépítette irodalmunk legtokéletebb "portréját": a *Magyar irodalom történetét*.

1930 júniusában az Erdélyi Heli-
kon pályázatot hirdetett egy átfogó iro-
dalmomtörténet megírására. 1934-ben a pályá-
zat nyertes munkája a Szerb Antal által
benyújtott "Invitis Nubibus",²⁷ jellegű írás
lett. A munka célja: nem objektív, általá-
nos ismeretek leírása, hanem - az új euró-
pai szellemnek megfelelően – erősen pszi-
chologizáló, szubjektív értelmezés volt.
Szerb - követve Dilthey módszerét -, vala-
mely költő, író pályaképeinek háttereként
felvázolta egy-egy kultúrhistoriai korszak
fejlődésrajzát is. A mű három szálát vezet
végig, és vizsgálja meg annak viszonyait a
magyar irodalom fejlődése során: mű,
szerző, befogadó.²⁸ Poszler György a kö-
vetkezőképpen foglalja össze a formabontó
mű alapkoncepcióját: "A szintetizáló el-
vek körvonalazásában az alkotó szubjek-
tum és az irodalom szubjektum feletti té-
nyezőinek polaritásából, a két elem köl-
csönhatásából és a kölcsönhatásból kibon-
takozó egységből indul ki.",²⁹ A *Magyar
irodalomtörténet* egészen egyedi módon
foglalkozott nemzeti irodalmunk történeté-
vel. Vizsgálatának középpontjában az eu-
rópai áramlatokra érzékenyen reagáló, de
karakterjegyeit mindenkor megtartó nem-
zeti szellemet helyezte: „(...) a magyar

irodalom az európai irodalom miniatúr-
mása.",³⁰

A '30-as években viszont, ahogy
születésének, úgy a szellemtörténet teljes
hitelvesztésének, fokozatos visszaszoruló-
sának is tanúja lehetett a fiatal tudós. Az
elmúlt évtizedben még új lehetőségeket
kínáló, a Barabások csillapíthatatlan szel-
lemi éhségét, nyugtalanságát kielégítő
irányzat ugyanis elvesztette a csatát az
amerikai újkritika, és az orosz formalizmus
hatalomra törésekor.

21Freud 1917-ben adja ki a pszichoanalízisről szóló írásait. A
munka rövidesen magyarul is napvilágot látott.

22 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

23Fiatalkorból álló, különösen az új szellemi áramlatokra érzéke-
nyen reagáló értelmiségi csoport.

24 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

25 –26 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

27latin: Mostoha idők ellenében is

28 A befogadástörténeti vizsgálat nem tartozik a szellemtörténet
hatáskörébe.

Ezt a Horváth Jánostól tanult irodalomszociológiából emeli át
módszertani készletébe.

29 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

30 Szerb Antal, *Magyar irodalomtörténet*, Bp., Magvető K., 19

IV.

HÉTKÖZNAPOK VAGY CSODÁK?

(1934 -1945)

A szellemi szabadságharc korszaka nem tűnt el nyomtalanul a Szerb-életpályáról. Mögötte volt már a díjnyertes *Magyar irodalomtörténet*, számtalan tudományos és szépirodalmi remekmű, valamint a nagy szellemi és élettapasztalat. Az intellektus láza még mindig csillapíthatatlan maradt benne. Új utakra tört, új forrásokat keresett, vágyta az új csodát. Így jutott el az angol esztétizmustól a német romantikán és szellemtörténeten keresztül a Kerényi-féle Sziget körig, és ezúttal a saját elméletéig.

A '30-as évek derekán 1933-ban alakult meg az Irodalomtudományi Társaság, melynek Szerb Antal is oszlopos tagja lett. Poszler György meglátása szerint annak ellenére, hogy a társaság jobbára a szellemtörténeti módszertant követő tudósokból álló tömörülés volt, Szerb munkásságában

a szellemtörténettől való eltávolodás jegyei mutathatók ki. Az Irodalomtudományi Társaság mellett volt még egy másik szellemi műhely is, a Kerényi Károly³¹ által vezetett Sziget kör, amellyel hamar kapcsolatba lépett. Az új megoldásokat kereső Szerb hamar magáévá tette a Sziget körének eszmevilágát, de különösen Kerényi időszerű mítoszértelmezéseit. Így született meg Szerb új megoldási lehetőségekkel kecsegtető ideológiája: a csoda, mely számára az élet egyetlen mércéjévé vált. A gondolati vonulat pedig tudományos és szépírói munkáiban is éreztette hatását.. Egyrészt a csodának szentelt *Hétköznapok és csodákban*, másrészt a '30-as években keletkezett novelláiban és regényeiben. A teória megírásához két pillérré támaszkodott. Az egyik: Kerényi Károly³², a másik: Lukács György regényelmélete. Amit mindkét munkából kiemelt, az a csoda. A *Hétköznapok és csodák* -ha akarom- tudományos munka, regényelmélet, ha akarom érdekes, szórakoztató olvasmány. Az előbbi a szerző széleskörű irodalmi műveltsé-

gének, az utóbbi egyedi, magával ragadó stílusának köszönhető. Áthatja az intellektuális irónia, a minden struktúrát oldó játékoság, misztikum és egzotikum, valamint a lélek szenzációja.

Ugyanez a kettősség megtalálható szép-irodalmi munkáiban is: mesterien felépített lírai hangvételi epikus művek, esszéisztikus betétekkel megtűzdelve. Ettől válnak igazán mesterművekké. A novellák zöme (*Szerelem a palackban, Cynthia, St. Cloudban egy kerti ünnepélyen, Madelon az eb, stb.*) és egy nagyobb epikus kísérlete, a *Pendragon legenda*, önarcképek.

A novellák hősei a XX. századba csöppent naiv, álmodozó lovagok. Vágyják a csodát, és egyben el is utasítják, hogy aztán ismét belekapaszkodhassanak. Arra születnek, hogy örökké álmoképeket kergessenek, de amikor elfordulnak tőlük, újra és újra rájönnek arra, hogy a valóságban nincs meg az a tökéletesség, amely megérné féltékennyé tenni az ideált. Ez tehát a sorsuk: az örök nosztalgia, a beteljesületlen vágyak állandó, feszítő jelenléte, az értelmetlennek

tűnő szélmalomharc, mely épp értelmetlensége által nyeri el igazi értelmét. Szerb maga is ilyen volt. Megvolt benne az új csodákat kereső, kutató szenvedély, és ehhez párosult az ösztönök kordában tartó intellektus.

A novellákban megfogalmazott problematikát továbbvitte és egy nagyobb epikai próbálkozásában, a *Pendragon legendában* emelte magasabb szintre. A főhős és a színhely a novellákból már jól ismert: Bátky János Angliában. A csetlő-botló budapesti könyvé sz Angliába megy, hogy XVII. századi misztikusok írásait kutassa. Aztán egyik pillanatról a másikra egy örökösödési bűnügy kellős közepében találja magát: Ez a história billenti át egy másik világba, a csoda és misztikum világába. A szegény bölcsész-hős viszont ezzel nem tud mit kezdeni. Ő továbbra is azoknak a páratlan könyvészeti ritkaságoknak a varázsában él, melyek szépen lassan megélevenedni látszanak körülötte. Bátky János megmosolyogtató figurája, ennek nem tulajdonít jelentőséget. "A novellákban

még az intellektuális szenvedélyre esett a hangsúly, a regényben már a realitásérzék teljes hiányára.,,33 Nem szabad szó nélkül hagyni a regény életműben elfoglalt helyét. Közvetlenül a *Hétköznapiok és csodák* után és az *Utas és holdvilág* előtt született meg. Már megvan benne a csoda és a valóság közötti lebegés hangulata, de itt még az ironia segít a feloldásban, ami az *Utas és holdvilágban* már csak görcsös egymásnak feszülés. A *Pendragon legendában* az emberek, városok, a táj könnyedén lebegnek valóság és irracionalitás határán, mert az a bizonyos "másik világ" nem zaklatja magát az embert. Ő csak külső szemlélője és csak ritkán elszenvedője a dolgoknak. Ez így nem több annál, mint egy nem mindennapi kaland, amit élete végéig megemleget az ember. Az *Utas és holdvilágban* viszont a titokzatos mélységek nem a tájban, hanem a lélekben nyílnak meg.

Minden az utazással kezdődött. Az utazás-motívum első dokumentuma a lírai, játékos útikönyv, a *Budapesti kalauz marslakók számára*, majd a táj-élményt lélekta-

ni elemekkel vegyítő útinapló, *A harmadik torony*. Mindkettő nosztalgikus, erősen hangulati mű. A pesti kalauz a régi Pest atmoszféráját idézi. Gondolatban bejárja azokat a helyszíneket, melyekhez valamilyen személyes kapcsolata fűződik: a Lánchidat, Óbudát, a Várat és a Bástyasétányt.³⁴ *A harmadik torony* pedig Olaszországba vezeti az olvasót, és a táj bemutatása során már érződik a búcsú rezignáltsága, amely az *Utas és holdvilág* lélektani előzményévé teszi a művet.

Az *Utas és holdvilág* a lázadás és a nosztalgia regénye. Lázadás a valóság, a "tények zsarnoksága" ellen, és nosztalgikus visszavágyódás az elmúlt gyermekkorba, ahol a csoda még "otthonos" volt. Ezek a gondolatok és vívódások törnek felszínre a főhős, Mihály lelkében, amikor utazni kezd. Utazik elfeledettnek hitt múltjának tájai felé, hogy végleg leszámolhasson velük.

Négy év telt el az *Utas és holdvilág* újabb sikert hozó megjelenésétől a *Világirodalom történetének* megírásáig. A négy

év hallgatás alatt műfordítói munkával töltötte idejének nagy részét. A fordítások során pedig tovább bővítette világirodalmi tájékozottságát, hogy egy újabb nagy szintézis születhessen meg belőle: *A világirodalom története*.

Az alapkoncepció nem sokban változott meg a *Magyar irodalomtörténetéhez* képest. Megtartja a szellemtörténeti módszereket, de mindezek mellett hangot ad a logikai elvek felett uralkodó irracionálisnak is. A *Magyar irodalomtörténet* mintájára, ebben is a nemzeti irodalmat vette alapul és vizsgálta viszonyát a kor meghatározó világirodalmi, szellemi áramlataihoz. "Általános és egyedi így sajátos, egymást támogató-erősítő egységet alkot.,³⁵ Ezzel mintegy alátámasztva azt a korábbi elgondolását, melyben magyarság és európaiság egységét vizsgálta. A *Hét-köznapiok és csodák* hatására kiérződik a lélektaniség, az irracionális és intellektus örökös harca.

A világirodalom történetének megírása után ismét egy négyéves periódus

következett, de ezúttal nem egy újabb szintézis megírásáig, hanem a balfi haláltáborig.

A német megszállás megerősítette Szerb korábbi félelmeit. Megszűnt a Nyugat, és betiltották a *Magyar irodalomtörténetet*, így nem sok fórum akadt, ahol Szerb Antal műveit közölhették. Életének utolsó négy évében, amikor a halál és a fasizmus démona lebegett egész Európa felett, még mindig írt. Pedig a négy esztendőből alig három éve volt erre. Megírta a tudományos-szépirodalmi regényét, *A királyné nyakláncát*, és egy humoros, fikatív történelmi regényt, a *VII. Olivért*. Megszületett *A varázsló eltöri pálcáját* című tanulmánykötet számos munkája, valamint lefordította Anatole France *Thaisát* és Colombusz *Útinaplóját*. Végül összeállította a fájdalommal búcsúzó, egy élet nosztalgiáját magába sűrítő *Száz vers* című antológiáját. Utolsó műve egy vers. Felőtt korának egyetlen verse, az *Orpheus az alvilágban*.

A tanulmányok alaphangulata nem

sokat változott a korábbiakhoz képest. Újra és újra az elvesztett paradicsom utáni vágy, a gyermekvilág és letűnt korok iránt érzett nosztalgia csendül fel a sorok között, nem veszítve el az ismeretterjesztő funkciót. Ez volt regényeinek is a központi gondolata.

A királyné nyakláncában a XVIII. századi Franciaország titoktól, misztikumtól és szerelemtől sűrű atmoszféráját idézte, a *VII. Olivérben* a cél-és felelősségtudat nélküli élet, kaland utáni vágya fogalmazódott meg. Mindezek mellett ott van a valóság. *A királyné nyakláncában* ott kísért a pusztulás, az elmúlás előérzete, a *VII. Olivérben* az álságosság, hazugság, az antihumánus démona, ami elől csak menekülni lehet. Menekülni a valóságból a csodák világába.

1943 őszén Szerb még töretlenül dolgozott. Dolgozott a munkatáborban, és a *Száz vers* c. antológia összeállításán is. A *Száz verssel* egyfajta önéletrajzot készített, világirodalmi klasszikusok tolmácsolásában. Ezt ajánlja másoknak is a könyv előszavában: régimódi kisasszonyok módjára

válogassuk össze kedvenc verseinket, melyekben magunkra ismerünk. Vagyis tegyük meg, mielőtt túl késő lenne.

1945. január 27-én rengeteg megaláztatás és szenvedés után, elfagyott ujjakkal, törött bordával és törött szemüveggel Szerb Antalt a balfi haláltábor egyik tömegsírjába "dobták" az ismeretlen halottak közé.³⁶ Az utolsó pillanatig reménykedett. Leveleket írt feleségének, barátainak, hogy tartsa bennük a lelket, amíg lehet. Kétszer is megszökhett volna, de nem tette. Nem a vele megesett dolog fáj neki leginkább, hanem a szeme előtt lezajló humánus tömegpusztítása, aminek nevében élete során annyiszor felemelte hangját. "És munkaszolgálatosként írta felnőtt-kora egyetlen versét, amely rendkívüli dokumentáris erővel rögzíti pokoljárása reményeit és élményvilágát,³⁷ :

" A földnek mélye olykor meg-meg rándult,
Amint ment zúgó száz tárnákon át,
Már rég feledte szabad thrák honát,
Míg lent mocsári zöldesfényű láng dúlt.

És aknák mélyén zöldecs szörnyek lesték
Feléje nyújtva hosszúpikkelyes kart,
S a földalatti villám, nagy eres kard,
Átszegté ezt az elátkozott estét.

És Orpheus csak ment, magába hullva,
A pusztulás nagy leckéjét tanulva,
Mely gyötrött szédülésbe merevíté,

Míg végre naptól felfénylett egy oszlop.
Orpheus megfordult és szertefoszlott
Tündérfehér árnyékként Eurydiké.,³⁸

31 Kerényi Károly (1897-1973) klasszika-filológus, vallástörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja.

32 Kerényi Károly, *Regények papyruson*, Sziget, 1939. 11..

33 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

34 Ezek a helyszínek, később az *Utazás és holdvilág* gyermekkori helyszíneinél újra megjelennek.

35 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

36 Pár év múlva, Szerb Antal felesége exhumáltatta a sírt, és Pestre szállította férje holttestét.

37 Poszler György, *Szerb Antal*, Bp., Akadémiai K., 1973.

38 Kortárs, 1970.

Egry Artúr:

Apámnak

múltadnak rongyai
a délutáni a szélben,
szikkadtan lengenek
egy hullámos sós kötélén,

mert feltépted – hasztalan -
vékony csíkokra mindet,
épen nem hagyva semmit,
talán egy ócska inget,

hiába kértelek,
Istenre, füvekre, fákra,
ott álltál csupaszon,
akár egy kopasz fa ága!

és a rongyok alól,
kikandikáltak a gondok
fehéren és véresen,
ahogy a múlt lefoszlott!

miféle vad lelkeség,
miféle harci bánat
szabhatja meg nekem:
ne nevezzelek apámnak?

immár a fény felé figyelsz,
napba bámulsz csendben,
mint annyiszor, elkéstem
most is, e furcsa rendben!

két szemhéjam kelyhében
a bánat mos ma lábat,
úgy vágyom most is,
most is, – utánad!

(mégis)

jóbolond voltam – mondtad
tegnap; mellém guggoltál
- azt hittem, elvisz a szél is

sohasem fogtunk kezét
így elengedni sem tudlak
- egyedül vagyok mégis!

2005. Budapest

Könyvajánló

Szerb Antal 1935-ben találkozott a Marslakóval, aki a Bristolban szállt meg, s miután lekefélte ruhájáról a csillagok porát, telefonált az írónak, hogy megbeszélésük értelmében nézenek körül együtt Budapesten. Szerb Antal gondos házigazdaként végigkalauzolta vendégét a városon, de hogy mit is láttak ők ketten, azt mindeztidig csak az író útikalauzából sejtgettük. Mert hol is van már az a város? Hol vannak az emberek, és hol van 1935? A Magvető Kiadó kötete most felvillant néhány életképet és városfotót az akkori időkből. Ezek a fotók nem illusztrálni hivatottak Szerb Antal szubjektív budapesti sétáját, hanem megmutatni valamit egy hetven évvel ezelőtti város épületeiről, utcáiról, arcairól és mindennapjairól.

Részlet a kötetből:

„Uram, igen tisztelt Idegen, mindenekelőtt arra kell nyomatékosan kérnem, ne hallgasson az újságírókra és a jeles megfigyelő tehetségekre, akik azt fogják Önnek mondani, hogy a pesti ember ilyen meg olyan. A pesti ember, akiről ők beszélnek, éppolyan, mint minden más kereskedő, ha nincsen pénze. Mit érdekel az egy Marslakót? Általában az emberek, hát fontosak az emberek a városban? Párisban csak az emberek utálatosak és érdektelenek. Én a várossal akarom Önt megismertetni, azt hiszem, a házak az igazán lényegesek. De talán nem is a házak: az utcák egymásrahajló erotikája, melyben néha erő fejeződik ki és olykor grácia, a forgalmak hőfoka talán, a köztér és a szobrok éghajlati viszonyai, az autóbusz-számokkal kapcsolatos irodalmi asszociációk vagy valami ilyesmi. Hisz Ön ért engem.

LÁNCHÍD. Talán először őt méltóztassuk. Budapest a nagy hidak városa. A Lánchidat a múlt század elején építették, sok évtizeden át, őszinte kollektív lelkesedéssel. Róla énekelte a költő, az egyébként ismeretlen Vidor Emil, az *Athenaeum* 1842-es évfolyamában:

Hullám alá ott künn magot temettek,
Melyből - dacos habok piruljatok!
Maholnap hajh a szellem fegyverének
Nagy győzedelmi íve kelni fog!
Nyakát a' vén folyam békén lehajtja,

Melly oly sokáig délceg 's büszke volt,
A honfiak nagyobbat ünnepelnek:
Az ész előtt egy nemzet meghajolt.

A Lánchidat valószínűleg mind a négy évszékben építették, de azért mégis főképp téli híd. Téli és esti, fekete a jellegzetes színe, meg az a csokoládé-barna, ami a nagyvárosi aszfalt, ha vizes. És azért is téli híd, mert az elődje nem volt téli híd. Azelőtt hajóhid kötötte össze Pestet Budával, azon sétált Virág Benedek, a szent öreg, lelkes társaival. Télen a hajóhidat szétszedték. De akkoriban a Duna még gyakran befagyott és az emberek átkorcsolyáztak Budára. Ha nem fagyott be, csak zajlott, egészen Bécsig kellett felkerülni annak, aki, mondjuk, a Krisztina-téren akart vacsorázni. Valószínűleg. A Lánchíd, amint látja, Uram, empire-stílusban épült, mint az egyik oldalon az Alagút bejárata és a másik oldalon a Főkapitányság. Általában Pestnek két történelmi rétege van: a barokk, amely az alapvető katolikus és német polgárság lelke, és az empire, amely egy nagy magyar lendület emlékét őrzi, egy lendületét, amely azóta a semmibe enyészett. Itt, az Alagút és a Főkapitányság között, még megvan valami belőle. Ha a nádor lenézett palotájából, száz évvel ezelőtt, ezt a képet látta. És sóhajtva Széchenyire gondolt, akit ő csak Stefi gróf néven becézett. Azután visszatért íróasztalához, konok munkakedvvel, mint Habsburg ősei. A Lánchíd éktelenül hosszú. Próbálja meg egyszer, Uram, és nem bánja meg. Sétáljon át egy hölgygel Budára és azután jöjjön vissza, lehetőleg ugyanazzal a hölgygel. Meglátja, szerelmet fog vallani, mert a híd olyan hosszú. Budapest az igaz és mélységes szerelmek városa. Higgye el, Uram, aki ismeri ezt a várost, csak könnyezve tud beszélni róla.”

Szerző: Szerb Antal

Cím: *Budapesti kalauz Marslakók számára*

Kiadó: Magvető Kiadó

Terjedelem: 40 oldal

Ára: 2290 Ft

(A cikk a www.litera.hu oldalról származik.)

Magánkiadásban, a nagymama segítségével (mondhatni meseszerűen) jelent meg **Cserepes Andrea (Csandi)** első mesékönyve Pécssett. A szerző több ismert lapban szerepelt már meséivel, írásaival, több internetes irodalmi Listán tag, illetve volt tag. Az amatőr irodalmi élet ismert szereplője Ő, aki rég megérdemelte azt a figyelmet, amit ez a kötet hozott meg neki. Meséiben olyan derűvel, olyan tanulni való optimizmussal ír, ami példaként szolgálhat a napi élet monotonságába belefáradt embereknek. Felnőtt mesék is ezek. Ha véletlenül nem volt, aki megtanította volna valakinek az emberi kapcsolatokat, a jártásban-keltében elé toppanó jellemeket, eseményeket, lehetséges változatokat, akkor vegye kézbe ezt a kötetet, és csak olvasson. Meglepő, hogy ez a fiatal lány a maga *zárt világából* ennyire objektíven tud szemlélni bennünket, mindent. (Talán nem is zárt az a világ!) Honnan az a tudás, az a fantáziával kevert valóságismeret, ami keveseknek adatott meg? Nem titok. Az Alkotó belelát a természetfelettibe, tulajdonképpen azt közvetíti felénk nagy eréllyel.

„A városi, átláthatatlanabb viszonyok és az ezt az átláthatatlanságot kihasználó, ezzel társadalmilag visszaélő materializálódás háttérbe szorította az eredeti világlátást és a belső természeti alkotóerőnk természetű megnyilvánulási képességét. De ha visszanyerjük az eredeti, természetes világerzékelés, világfelfogás képességét, újra gazdagabbak lehetünk: a Természet beköltözhet belső világunkba és újra személyes alkotóerőnké válhat. Az Ember és a Természet tragikus szétválása ily módon leküzdhetővé válik, visszatérhet az Éden birodalma, és egy új Aranykor köszönthet be. „

Grandpierre Attila: *Életünk és a Mindenséget átható rend* (48. old.) Barrus 2004

Csandi kötete megrendelhető egyenesen a nagymamától, a katicape@freestart.hu címről.

Szerző: Cserepes Andrea
Cím: *Katicapettyegető Felicián*
Kiadó: Magánkiadás
Terjedelem: 180 oldal
Ára: 1000 Ft

Százdi Sztakó Zsolt:

Utolsó ítélet

Az óceán fenséges nyugalma egyetlen hullám se zavarta. A tökéletesen sima vízfelület visszatükrözte a nap sugarait, és a szemlélő időnként különös fényjátékot fedezhetett fel. Mintha az egész egy látványtervező rendezte volna meg. Ezt a tökéletes nyugalma időről időre megtörte egy-egy levegőbe vetődő hal, és az ezüstös pikkelyein megcsillanó napsugár, vagy épp egy ragadozó madár csapott le, hogy a vakmerően, a felszín közelében úszó halrajokból kiragadja zsákmányát, és visszatérjen társai közé, akik az égen vitorlázva lesik az alkalmat, hogy ők is lecsaphassanak.

A parton sokaság állt, arccal a tengernek fordulva, és feszülten figyelt valamire, ami még nem történt meg, de aminek a bekövetkezése bármelyik pillanatban várható. Az arcokon a kíváncsiság, a szenzációra éhes bamba unatkozás váltakozott a szent elrélüléssel, a csodavárással.

Sokan voltak, de még többen lehettek volna, ha az emberek hinnének a csodákban. De az emberek nem hittek már semmiben, legkevésbé az olyan csodákban nem, ami megváltoztatná az életüket.

Pedig, ha másnak nem, hát a saját szemüknek hihettek volna. Napok, hetek óta egymást érték a megmagyarázhatatlan, csodás események. Halottak keltek ki koporsóikból a gyászszertartás közepén, mint valami harmadosztályú horrorfilmben, és a gyászolók sikoltozva menekültek. A kórházakban csodálatosképpen meggyógyultak gyógyíthatatlannak hitt betegek, halotklókba költözött új élet. Ezekben a napokban nem jegyezték fel haláleseteket, igaz, születéseket sem. Mintha a Teremtés lélegzetét visszafojtva várt volna valamire, aminek a bekövetkeztét csak a misztikusok érezték meg, és pontosan csak a jövőbelátó próféták jövendölték, de az emberek már nem hittek benne.

Az újságok levelezési rovatai tele voltak halálra rémült olvasók beszámolóival, akik megmagyarázhatatlan jelenségekről írtak, az asztrológusok pedig a bolygók rendkívüli együttállását elemezték.

A rendőrségnek viszont ezekben a hónapokban nem túl sok dolga akadt, mintha az összes gengszter egyszerre vett volna ki szabadságot, a zsebtolvajok is eltűntek az utcákról, mint máskor egy nagyobb razzia után. Csakhogy most nem volt semmiféle razzia. Ott, ahol a bűnözés emberemlékezet óta rekordokat döntögetett, most munkanélküli rendőrök rótták az utcákat, pitiáner szabálysértőkre vadászva.

A televíziók híradói unalmasak lettek, pedig pár hónapja még ezek voltak a legnézettebb műsorok, akkor szinte percről percre történtek az események, mintha a világ megőrült volna, és az emberek szenvedélyesen vadásztak a hírekre.

Az Interneten a hírportálok voltak a leglátogatottabbak, amelyek a legújabb természeti katasztrófákról, terrorcselekményekről, botrányokról tudósítottak, helyszíni közvetítést adva a világ pusztulásáról. Az emberek romlottabbak már nem is lehettek volna, mert mindezt helyénvalónak találták. Sőt, mintha ez még nem lett volna elég, megugrott azoknak a filmeknek a népszerűsége, amelyek az öncélú erőszakot dicsőítették, és a pusztulásról szóltak.

Az örülteket valami rejtélyes erő kiszabadította a tébolydákba, hogy aztán bandákba verődve garázdálkodjanak a városok utcáin, és megfertőzzenek másokat is. Igen, megfertőzzenek, mert mintha fertőző ragály lett volna az örültség, úgy terjedt emberről emberre, mint a középkorban a pestis. És ez is legalább annyira halálos kór volt. Tán még halálosabb, mert ez a kór nem láthatatlanul gyilkolta az embereket, hanem belőlük csinált gyilkosokat. A városok hamarosan elnéptelenedtek, pontosabban hatalmas, kísértet-járta temetők-ké váltak, ahol csak a holtak szellemei kísértének éjszakánként. Az emberek otthonukba zárkóztak, hogy megóvják életü-

ket azoktól, akik még a szellemeknél is veszélyesebbek voltak. Az élőkötől.

Aztán egyszerre ennek is vége lett. Szinte egyik napról a másikra. Szó szerint egyik napról a másikra, pontosabban, estéről reggelre. Este még lefeküdtél a legteljesebb örületben, hogy aztán reggel rád köszöntsön a béke korszaka.

Mintha a Gonosz meghunyászkodott volna, mert megérezte, hogy rövidesen eljön uralmának a vége, és kénytelen lesz átengedni a hatalmát egy nála is hatalmasabb erőnek, aki érdeme szerint fogja megítélni. Az emberek kezdetben örültek a békének, annak, hogy félelem nélkül élhetnek, szabadon járhatnak az utcán, anélkül, hogy az életükért kelljen rettegniük. De aztán ezt is megszokták, és elkezdtek unatkozni. Hiányzott nekik az örület. Mert az örület a világ sarkköve, és örület nélkül mi különbözteti meg az életet a haláltól?

A diplomataik, akiknek eddig a békeközvetítés volt a fő tevékenységük, most tanácsalanelül ültek irodáikban. Nem volt a világnak olyan pontja, ahol háború dúlt volna, és már az állásukért kezdtek aggódní. Ha nem lesz több háború, az ő szolgálataikra se lesz többé szükség.

Úgy tűnt, hogy a világ megbénult, mert az eddig működő folyamat egy helyütt megszakt, és a jól ismert régi helyére, amit annyiszor elátkoztak, de már megszoktak, és úgy ahogy alkalmazkodtak is hozzá, szóval ennek a helyére most valami új került. Mindegy, hogy jobb vagy rosszabb, a lényeg az, hogy új. Az emberek lényükből eredően irtóznak a változástól. Mert a változáshoz alkalmazkodni kell, a változást el kell viselni, a változás felforgatja megszokott életüket, és ez túl sok energiát követel meg tőlük, ráadásul, a változás bizonytalanság.

Az emberek letargikusak lettek, mintha megérezték volna a vesztüket. Mint az állat, amelyik csapdába kerül, és érzi, élve már nem kerül ki onnan, és felkészül a végre. A szórakozóhelyek bezártak, hiszen nem voltak vendégeik. Már senki se akart szórakozni. Az utcán fejüket lehajtva jártak az emberek, mintha gondolataikba

lettek volna elmerülve, vagy valami súlyos gond nyomasztaná őket.

Az emberek nem ismerkedtek, és a papok hetek óta egyetlen párt sem adtak össze, de nem is kereszteltek, azonban elkezdtek egyszerre templomokba jární, feledve addigi hitetlenségüket, mintha egy fontos kérdésre várnának Istentől választ. Még sohasem fordultak annyian a valláshoz, mint ezekben a napokban, és mégis, még sosem volt akkora a hitetlenség, mint ezekben a napokban.

Aztán valami különös dolog történt. Igaz, kezdetben még senki nem vett észre semmit. Mindössze annyi történt, hogy az egyik világlapban megjelent egy cikk, amit a többi lap is átvett, majd valaki Interneten is terjesztetni kezdte. Vagy önmagától terjedt? Utólag már senki se tudta megállapítani, de nem is érdekelt senkit. A cikk a közalgó világvegét hirdette, és bűnbánatra szólított fel, arra, hogy az emberek térjenek meg. Ugyanúgy tette ez a cikk is, mint tucatnyi más, amely ezekben a napokban a világban terjedt. Ez az írás azonban valahogy mégis más volt, ezt még azok is elismerték, akik nem hittek. Azok a cikkek úgy beszéltek a világvegéről, mint egy jövendölésről, mint ahogy a Biblia prófétái, vagy János írt róla, míg ez az írás úgy említette a világvegét, mint befejezett tény, és még a hitetlenségnek az árnyékát se engedte meg, hogy valaki kétkeljedjen benne.

Aztán egy kódfejtő rájött, hogy az írás valójában nem is arról szól, amiről látszólag szól, mert a szöveg valójában egy mátrix, ami alatt az igazi üzenet rejtőzik. Ez az üzenet pedig Jézus második eljövételéről szólt konkrét időpontot és helyet megjelölve. Ez az időpont és ez a hely pedig itt és most volt.

...

Az óceán tökéletesen nyugodtnak látszó kékeszöld vize, amely szinte tükörsimáságú volt és olyan átlátszó, hogy az ember, akár egy óriási akváriumban, láthatta a fenéken úszkáló halakat, hirtelen felkava-

rodott, haragoszölddé változott, és a semmiből orkánerejű szél támadt. Olyan, hogy a parton állókat kis híján ledöntötte a lábukról. A hullámok őrzőgő dühvel ostromolták a partot, mintha el akarták volna foglalni a várost, mintha visszakövetelné az óceán a jussát, amit elragadott tőle az ember. Néhány szikla állt ellen csak néma konoksággal a heves ostromnak, mintha ők volnának a város előretolt védbástyái.

Az óceánt azonban mintha csak bőszítené annak a pár sziklának az ellenállása, egyre hevesebben támadt, sőt, egy-egy hulláma már át is csapott rajtuk. Láthatóan folyton újabb és újabb hadállásokat foglalt el, de mikor már veszélyesen megközelítette volna a parton álló tömeget, és a tömegben pánik tört volna ki, hogy az emberek egymást taposva meneküljenek, a vihar egy csapásra megszűnt, és az óceán meghunyászkodva újfent békés arcát mutatta. Az embereknek az volt az érzésük, hogy csak bemutatót láttak az óceán igazi erejéből, mekkora pusztításra volna képes, ha igazából megrázná magát. Az ember, aki úgy el van telve magától, minden alkotásával együtt a Természet egy fuvallatára eltűnne a föld színéről, és nem maradna utána nyom. Ugyanúgy eltűnne, miként egykor, évmilliókkal ezelőtt a dinoszauruszok is eltűntek, amelyek joggal gondolhatták magukat a természet urainak. Ma mégis a régészek ássák ki a csontjaikat, és azt találgatják, hogy vajon mi okozta a kihalásukat?

Most azonban nem volt idő a gondolkodásra, mert az időjárási jelenségek szinte percről percre, követhetetlenül változtak. Az ég elsötétült, a felhők között villámok cikáztak, fűlsiketítő mennydörgés kíséretében. A parton álló tömeg rémülten hátrált, az eső eleredt. Először csak ritka cseppekben esett, és fokozatosan erősödött, míg végül felhőszakadás lett, ami jégveréssel bombázta a tömeget, komolyabb sérüléseket is okozva. Azonban még mielőtt a pánik kitörhetett volna az emberek között, az eső ahogy jött, úgy el is állt. A felhők is eltakarodtak az égről, hogy újfent ragyogjon a nap, és az óceán újra

tökéletesen békés legyen. Ekkor a parttól néhány száz méterre felkavarodott a víz, mint mikor apró halak közé óriás ragadozó csap le, és beteljesedik az óceán évmilliárdos törvénye, a nagy hal megeszi a kis halakat. Az óceán sima felületét apró hullámok fodrozták, mint mikor a testen remegés fut végig, és akiknek elég jó volt a hallásuk azok meghallhatták az óceán sűgésében a vajúdo asszony sikolyait, aki kínok közt szüli meg gyermekét.

Eközben a felszín alatt sok száz méterrel elemek feszültek egymásnak, élet és pusztulás vívták végső összecsapásukat. Ebből a drámából azonban csak alig látható fodrozódás volt észlelhető a felszínen. Sok milliárd éves küzdelem végső összecsapására került most sor a mélyben. Mikor még az óceán volt az élet bölcsője, és gyöngéden óvta éppen megszülető csírát, gondosan hagyta, hogy álmodja tovább magát, és mikor nem volt többé szükség a védelmére, elengedte kezét, most hát itt, ahol egykor kivirágzott az élet, itt törtek rá a pusztulás erői, hogy megfojtsák. A pusztulás erői, amelyet az ember olyan hátborzongató hűséggel tudott visszaadni, kultúrkörönként más és más formát adva neki, Széth, Baal, Lucifer, Káli, és annyit beszélt róla, anélkül, hogy ismerte volna a Gonoszt a maga valójában, mert ha ismeri, bizony elevenen temeti magát a föld alá. Ehelyett azonban babonás félelmében különböző hókuszpókuszokkal próbált meg ellene védekezni, fekete mágiával próbálta a szolgálatába állítani. Ez a kozmikus kettősség vívta ádáz küzdelmét lent a mélyben. A pusztulás, amely rombol, és az örök megsemmisülés felé visz, mert a semmi az ő lényege, és az élet, amely örök perben áll vele, mert ő a nagy Alkotó, amit az emberek egyszerűen csak Istennek hívnak. Mégis, a kettőnek finom egyensúlya volt az, amely a világot fenntartotta, és a veszteséssel együtt pusztul a világ eddigi rendje is.

...

A szél megeléknült, csúfolódva homokot fújt a parton állók arcába, mint a rossz gyerek, aki azzal szórakozik, hogy boszszantja a felnőtteket.

Először az látta meg, akinek elég éles volt a látása, de később már mindenki láthatta. A gyengébb idegzetűek sikoltozni kezdtek, mások keresztet vetettek, megint mások zokogva a földre vetették magukat, és fejüket a földhöz verték. Az Alak teljesen kiemelkedett a habok közül, és elindult a vízen a part felé. Hátát meggörnyesztette a kereszt súlya, testét a vér izzadságcseppei fűrésztöttek. Arca a halálra ítélték kínszenvedéseit tükrözte, látszott rajta, hogy minden lépés emberfeletti erőfeszítésbe kerül.

A távolban öt lovas tűnt fel, és lándzsáikkal célba vették az Alakot. Ám, még mielőtt eldobhatták volna lándzsáikat, anyagok szálltak alá az égből, és kiragadták kezükből fegyvereiket. A látomás hirtelen szertefoszlott. A hullámokból két sereg bukkant elő, mindkettő a kereszt jelével, és pillanatok alatt véres csata alakult ki.

Ebben a pillanatban az Alak a kereszt alatt megvonaglott, mint akit korbácsütés ért. Már csak pár lépésre volt a parttól.

...

- Maestro Luciferno! Elkészítette már az új székesegyház építésének a költségvetését?

- Egész éjjel azon dolgoztam Szentatyám. Számításaim szerint egymillió aranytallér nem fogja fedezni annak a grandiózus templomnak a költségeit, amit Szentatyám megálmodott.

Őszentsége főépítészére emelte vizenyős szemeit, amiket a fájdalom még inkább elhomályosított. Egy idő óta rejtélyes betegség kínozza, és hiába hívatta magához a legkiválóbb orvosokat, a baj eredetére egyik se tudott rájönni, nemhogy még gyógyírt is ajánljon. Ráadásul, itt volt még a kereszténység ügye is, amely egész súlyával az ő vállát nyomta. Hogy megőrizze Szent Péter örökségét a maga tisztaságában, úgy, ahogy azt az első Egyházatyák

megalkották a Szentlélektől elnyert bölcsességgel. Bizony, mázsás teherként nehezedett az ő törekeny vállára a Krisztustól ráruházott felelősség ezekben az időkben, mikor szinte naponta kellett megvívnia ádáz csatáját az eretnekséggel, mert naponta rendeztek valahol a városban autodafékat, hogy máglyán égessék el az egyház gonosz szellemét.

És ebben a küzdelemben szándékozott bevetni az új, impozáns székesegyházat. Méreteiben is a világ leghatalmasabb temploma lesz, és a benne felhalmozott kincsekkel is hirdetni fogja Krisztus egyházának evilági és túlvilági dicsőségét. Pusztán a pompájával agyonnyom majd mindenféle eretnekséget. Azonban még el sem kezdődött az építkezés, máris elháríthatatlannak tűnő akadályok merültek fel, a költségek az egekig szöktek. Már most látszott, hogy ez az építkezés a pápaság összes anyagi erejét jó időre fölemészti.

- Hmmm, egymillió aranytallérnál is több. Tudja-e mester, hogy már eddig is kénytelenek voltunk a szegények alamizsnájából lecsippenteni?

A mester Őszentsége tekintetét rabul ejtette a sajátjával, amely mindenben az ellentéte volt a másik öreg, és megtört tekintetének. Az övé úgy lángolt, hogy a másik megborzongott, mert a pokol soha ki nem hunyó, kénköves lángjait idézte fel benne ez a tekintet. De aztán az eszébe jutott, hiszen valamikor régen az ő tekintete is ugyanígy lángolt, ha egy szép fiatalasszonyra pillantott, és ettől megnyugodott egy kicsit.

- Az eredeti kalkuláció sajnos hibásnak bizonyult, és azóta szentséged kérésére változtattam pár dolgot az eredeti terven. Az én ajánlatom azonban továbbra is áll, felépítem a világ legpompázatosabb templomát, amely évszázadokra hirdetni fogja az egyház világi, és a lelkek feletti hatalmát.

Őszentsége e pillanatban nem volt más, mint egy megtört öregember, akarat nélküli báb maestro Luciferno kezében, akitől ez az egész ötlet eredt. Természetesen ismerte jól a nagyurakat, hisz világéletében

őket szolgálta, és tudta, hogy az egészet úgy kell eladnia, mintha nem is az ő ötlete volna, hanem Őszentségéé, mert a nagyurak nem szeretik, ha szolgák diktálnak nekik, még ha azok a szolgák a legutolsó divat szerint öltözöttek is. Egész eddigi életében erre készült, kiismerte a nagyurak természetének a legapróbb rezdülését is, hogy ha majd az idő eljön, manipulálni tudja őket.

Az idő pedig akkor jött el, amikor Szent Péter trónjára egy beteg aggastyánt választottak meg. Rögtön érezte, hogy itt az alkalom megvalósítani gyermekkori álmát, és megépítse a világ legcsodálatosabb épületét, amit majd évszázadok múltán is csodálni fognak az emberek. A legnagyobb mesterek fognak a keze alá dolgozni, hogy kőbe faragják az álmait.

- Hát jó, legyen. – mondta megadóan az aggastyán, és a másoknak az volt a kísérteties érzése, hogy még egy ajtónálló is több méltósággal ülne ezen a trónon, mint ez a rozoga öregember.

- Remélem, azonban tudja, hogy már így is erőnkön felül vertük magunkat költségekbe. Már most álmatlan éjszakáink vannak, hogy a legelesettebbektől vonjuk meg az alamizsnát.

A maestro most taktikát változtatott, és felöltötte a kegyencek jellegzetes, hízelkedő arckifejezését.

- Szentséges atyám, a világ hatalmasságainak már csak ez a sorsuk. Az ő életük a másokért való munkálkodásban öröklődik fel, és sokszor kényszerülnek magasabb szempontok figyelembevételével dönteni. Ezért az ő jutalmuk nem is ezen a földön lesz.

Őszentségének láthatóan jólestek ezek a szavak, de azért gondterhelten felsóhajtott.

- Kevesen értik meg a mi hivatásunkat, mert csak a pompát látják, ami körülvesz minket, de azt már nem tudják, hogy ami a legutolsó római koldusnak is kijár, tőlünk megtagadja azt az ég, az éjszakai nyugalmat.

A maestro most együttérző arckifejezését vette fel, mint aki teljes mértékben átérzi a másikat nyomasztó gondok súlyosságát.

Egy idő után azonban az ablakhoz lépett, és kibámult a térre. A tér egyik sarkában a hóhér segédei készítették a máglyát a holnapi eretnekégetéshez, míg a másik végén, tudomást se véve erről a készülődésről, zajlott az élet a mindennapok kerékvágásában.

Ennek az életnek a középpontjában pedig a templom volt, ami köré egész zsidóváros gyűlt, mintha gúnyolni akarnák Jézust, aki ostorral verte ki egykor a templomból a kufárokat. Lám, még másfél ezer év se telt el, és mi már visszatértünk a te templomodba. A maestro elmosolyodott, és ezt a mosolyt nyugodtan lehetett volna akár sátáninak is nevezni, úgyhogy jobb is, hogy nem látta senki. Most egy koldusra lett figyelmes, aki ott ült a többi között a templom lépcsőjén, a hívek könyöradományában bízva. Testét förtelmes kelések borították, néhol elevenen rohadt le róla a hús. Míg a többi koldus megrohanta a misére igyekvő híveket, és az orruk előtt hadonászva, szinte kikényszerítették az adományokat, addig ő tovább gubbasztott a helyén, mint valami halálmadár, aki szájalom helyett inkább félelmet ébreszt az emberekben. Időnként azonban mégis akadt valaki, akinek megesett rajta a szíve, és feléje se tekintve adományt vetett oda neki. Ilyenkor a többiek lecsaptak a szabad prédára, és komoly harc alakult ki, hogy ki szerezzé azt meg.

- Ezen a téren mindig történik valami, - hallotta Őszentsége hangját – mi magunk is gyakran vitetjük az ablakhoz a karosszéket, és órákig csak nézzük, hogyan zajlik ott kinn az élet. Mostanában sajnos egyre gyakrabban azt látjuk, hogy készítik a máglyákat, és ez elkésérti szívünket. Ez az eretnokség bűnébe esett szerencsétlen is az anyaszentegyház ellen lázította a népet. Valami spanyol nemes, ha jól tudjuk. Imádkozni fogunk a lelkéért.

A maestro most megfordult, és a szavait biztatásnak szánta.

- Ha terveink megvalósulnak, az is megszűnik, hogy az egyház feje ilyen látványval keserítse a szívét, mert Szent Péter sírja fölé fog felépülni a világ legpompá-

sabb temploma, és előtte lesz a legszebb tér, amit emberi szem valaha látott.

Őszentsége nem választott, egyszerűen elbóbiskolt, és a maestro tudta, hogy ilyenkor nem szabad zavarni, hiszen a betegség pont éjjel kínozza őt a legjobban. Ezért hát a napnak minden pillanata értékes a számára, amikor elnyomja őt az álom. Így hát tett egy üdvözlő mozdulatot Őszentsége felé, majd lábujjhegyen elhagyta a termet.

...

A palotát olyan gyorsan hagyta el, ahogy csak tudta, valahogy nyomasztotta a papok jelenléte. Kicsi gyerekkorától kísérte ez az érzés, amiért akkor komoly lelkifurdalása volt, mert azt hitte, hogy akkor ő már nem is jó keresztény, ha nem szereti a papokat, akik minden bizonnyal szent emberek.

Már nagyobb volt, amikor rádöbbsent, hogy a papok egyáltalán nem szent emberek, sőt, ugyanolyan emberek, mint mindenki más, ugyanazokkal a vágyakkal és ugyanazokkal a bűnökkel. A szentmisén, az oltárnál ugyanúgy szerepet játszanak, mint a közönséges, vásári csepürágók, de a templomon kívül ők is ugyanolyan gyarló emberek, csak hogy közben még képmutatók is. Most már nemcsak, hogy nem szerette, de tisztelni se tudta őket. És ha a papok ilyenek, akkor vajon az Egyház milyen lehet? Az az Egyház, amit állítólag Krisztus alapított? Vajon lehet e valami tökéletes, ha a szolgálói tökéletlenek, és Isten nevével visszaélve gazdagodnak meg? Pompás templomokat építenek, tele kincsekkel, holott a szegénységre tettek fogadalmat, bujálkodnak, holott szüzességi fogadalmat tettek. Ekkor határozta el, hogy amit szabad a papoknak, az eztán neki is szabad lesz, és az Egyházat fogja felhasználni álmai megvalósításához. Ekkor kezdett templomokat, arisztokratáknak fogadalmi kápolnákat, és ugyanazoknak vidéki kéjlakokat építeni. Tudta, hogy az ő tehetsége nagyobb dolgokra van predesztinálva, nem arra, hogy falusi templomokat építsen, hanem hogy

hanem hogy felépítse a világ leghatalmasabb, és legpompásabb templomát.

Lassacskán, ahogy gyarapodtak évei, és jobban belátott a kulisszák mögé, szép lassan rájött arra is, hogy akkor, tizenhét évesen, a hőzöngő kamasz nyegleségével, nem mindenben volt igaza. Mert az Egyháznak nincs is más választása, mint ilyen pompás épületekkel, és a legnagyobb mesterek remekműveivel hirdetni Isten dicsőségét, és a megváltás erejét. Mert a csöcselék csak azt tiszteli, ami fölötté áll, ami egyenlő vele arról azt hiszi, hogy ugyanolyan mocskos, mint ő. Így van ez, mióta világ a világ. Ezért építette aztán mindenkor embere a leghatalmasabb és legpompásabb épületeit az isteneinek. Bár ki tudja, lehet, hogy ez hamis okoskodás, amit érdeke diktál, és az a kamasz hőzöngés volt az igaz? Ezek azonban már olyan eretnek gondolatok, amelyeket az Egyház üldöz, és ha egyszer kiderülnének, bizony még leghatalmasabb pártfogója se menthetné meg az inkvizíció hivatalnokaitól.

A templom előtt egy lefátyolozott hordszéket tettek le, amit két markos szolga hordozott. A lépcső tetején a koldushad megrohmozta a gyaloghintót, ami biztos valami kényes dámát hozott, akit óvni kell a tér mocskától. Tudták, hogy az ilyen kisasszonykáktól a legkönnyebb adományokat kicsikarni, mert inkább odavetnek nekik pár érmét, csak hogy megszabaduljanak tőlük.

Mire a fiatal lány a dajkájával kiszállt a hordszékből, a koldusok már ott tolongtak egymást lökdösve, és nyújtogatták mocskos, alamizsnakérő kezüket. Persze a szolgák ütlegeitől is védeniük kellett magukat, akik igyekeztek őket elkergetni a hordszéktől. Néhány koldus feldühödött, és a bottal, amire támaszkodott, csépelni kezdte a szolgákat. Ekkor lépett közbe a svájci gárda, akik pont az ilyen csetepatéokra felkészülten tartózkodtak a közelben.

Ezt a felfordulást használta ki egy tíz éves forma kisfiú, és az egyik kegyeszerárus asztaláról elemelt egy díszes olvasót, majd nyakába szedte lábait. A kegyeszerárus rögtön észrevette a lopást, de nem mert a

tolvaj után szaladni, attól tartva, hogy a fiú cimborái a közelben rejtőzködnek, és ha elhagyná az asztalát megszabadítanák összes portékájától. Ehelyett aztán válogatott szitkokat kiáltozott utána, és a katonákat hívta, hogy fogják meg a tolvajt. Azok persze ügyet se vetettek rá.

Egy ponton az ő útja is keresztezte a fiú útját, és elég lett volna a lábát kinyújtani, hogy elgáncsolja, mégse tette. Nem szeretete a kufárokat, akik ráadásul a legszentebb dolgokból csinálnak zsíros üzleteket.

A katonák gyorsan rendet teremtettek a csetepatéban, csak a fiatal lány lett olyan sápadt, akár egy hulla, a dajka pedig hangosan méltatlankodott, és megfenyegette a szolgálakat, beárulja őket uruknál, amiért nem tudták úrnőjüket megvédeni. A két szolga megtépett ruhájában, kék zöld foltokkal testén, lehajtott fővel hallgatta az öregasszony lamentálását.

Luciferno ott állt az öreg koldus előtt, akit az imént az ablakból nézett. Most vette csak észre, hogy a szemgödrei üresen bámulnak a semmibe, fél arca le van rohadva, úgyhogy egészen halálfeje van. Ha a halált kellene megmintáznia, tökéletesebb modellt nem is találhatna. Semmi látható jelét nem adta annak, hogy észrevette volna, hogy őt figyeli, egyáltalán, semmi módon nem reagált a külvilágra.

Zacskójából előkotorta a legkisebb érmét, hátha a többi koldus kapzsiságát nem kelti fel vele, és nem szedik el tőle, amint hátat fordít neki. Ebben a pillanatban az egyik koldus, akinek töből hiányzott mindkét lába, megindult feléje.

Egy furcsa alkotmányon közlekedett, ami kerekekre szerelt, mindenféle rongyokkal fedett deszkalap volt, és két bottal tolta magát. Még fiatalember volt, talán a harmincas éveit elején járhatott. Az öregre mutatott.

- Ennek ugyan hiába beszél, - mondta, - reggel kihozza őt ide az unokája, és este érte jön, közben pedig ugyanígy ül, mozdulatlanul. Sokszor már azt hisszük, meghalt, de aztán érte jön az unokája, és elviszi.

Rövid habozás után feléje is dobott egy érmét, amire ő még a levegőben csapott le, mint vércse az áldozatára.

Aztán, maestro Luciferno belépett a templomba...

(A történet folytatása február-márciusi számunkban várható. A szerk.)

Válogatás a „Lakóhelyünk Rétság” című, általános iskolásoknak kiírt pályázat beérkezett anyagából:

Kapcsos Bálint:

Borsosberény

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy falu, a neve Berény. Rétság és Nagyoroszi között terült el. Az emberek boldogan éltek itt. Dolgoztak reggeltől estig, szántottak és vetettek, néha szomorkodtak, de a legtöbbször jókat nevettek egymáson. Imádtak tüsszenteni. Ez azért volt így, mert volt egy különös szokásuk. Az ételbe mindig sok borsot tettek. Lehetett az leves, vagy főzelék, akár pörkölt is, a lényeg az volt, hogy jó csípős legyen. Aki pedig beletette a fűszert, az nagyokat hancizott.

Egyszer arra járt a király, vele pedig a kísérete. Bementek a falu fogadójába, és ebédet rendeltek. Meg is kapták, finom pörkölt volt. Természetesen jó sok törött borssal. A vendégek leültek a fogadó asztalaihoz, a főhelyre persze a király ült. Belemerítette kanálát az ételbe, megízlelte és felkiáltott:

-Hű, de furcsa ez az étel!

-Talán kevés borsot raktam bele! -gondolta a fogadós. Szaladt, hozta a fűszerszórót, és megszórta a pörköltet még egy kis borssal. A király hirtelen tüsszögni kezdett és vele együtt az egész vendégsereg. Alig bírták

abbahagyni. A fogadós megijedt, hogy most már jól megbüntetik őt. Ám az uralkodó hangos nevetésben tört ki.

- Tetszel nekem, te fogadós! Főztöd finomabb, mint amit eddig ettem valaha. De jó erős, csípős ez az étel! - mondta kacagva a király. Ezután folytatták az evést, majd délután sétáltak egyet a faluban. Mindent nagyon szépnek talált a király. Este lefeküdtek aludni. Másnap reggel hazaindultak, de mielőtt a falu szélét elhagyták volna, a felség megállította a kíséretet. Felszólította az írnokot, hogy írják a falu névtáblájára a Berény szó elé azt, hogy "Borsos".

Azóta a falut Borsosberénynek hívják.

Jaloveczki Boglárka:

A Szőlődomb mondája

Réges-régen, még Artúr király idejében történt, hogy egy varázsló -aki már gyerekként is Artúr ellensége volt- tért országunkba. Ez a varázsló Máb királynő volt.

Minden évben tett valami kísérletet, amivel árthatna Artúrnak, de eddig a percig nem sikerült. A király Rétság mellett, egy nagy domb tetején élt lovagjaival. Épp ebédeltek a kerekasztalnál, mikor egy hírvivő nagyon fontos üzenetet hozott. Nyomban fel is olvasta.

- Kedves Artúr! Ismét próbálkozom, de most sikeresen térek vissza váramba. Figyelmeztetlek, hogy esélyed sincs. Majd ha találkozunk, megköszönheted, hogy előre szóltam. Aláírás: Máb királyné. Utóirat: Nemsokára már a te királynőd is leszek!

Artúr nagyon meglepődött, hogy van mersze ellátogatni hozzá! Egy dolgot viszont még nem tudott, hogy mikor jön. Miközben Artúr gondolkodott, beesteledett. Így hát lefeküdt, és gondolta, majd holnap felkészül csapatával.

Mire megvirradt, és a vár népe felébredt, a gonosz Máb már megérkezett kis kedvencével, egy sárkánykölyökkel. Fialat, de jókora fenevad volt. Artúr kiment egymagában. A rosszelkű varázsló gyönyörű volt, de amilyen szép, olyan buta. Ugyanis a kis sárkányok reggeli nélkül legyengülnek, és ez halálos is lehet. A királyné azonban nagy izgalomban elfelejtette megetetni szeretett kis sárkányát. Mikor Artúr kilépett a kapun, Máb elkiáltotta magát:

- Te hitvány alak, ezúttal legyőzlek, és elfoglalom a váradat! Amint látod, nem egyedül jöttem. A kis drágának az emberhús a kedvence.

Amíg így beszélt, a sárkány teljesen elvesztette erejét. Annyira kétségbe esett Máb, hogy elárulta magát:

- Artúr, kérlek, kegyelmezz! Hazudtam, Soma nem emberhúson, hanem szőlőn él. Azonnal ennie kell! Kérlek, hozassz szegénykémnek szőlőt.

- Jól van, máris, ha megígérsz valamit!

- Mi lenne?

- Vessünk véget a viszálynak, és emellett ültess be egymagad a dombot szőlővel, és élhettek a váramban, még kedvetek tartja. –szólt Artúr.

- Rendben, de gyorsan a szőlőt!

A főszakács megérkezett.

- Már itt is van, remélem elég lesz, és rendbe jön tőle szegény állat.

Miután megetették őt, rendbe jött, és hét hónapba telt, mire a pórul járt uralkodó beültette a dombot szőlővel. Mindketten betartották ígéretüket, és pár hónap se telt bele, megkedvelték egymást és megesküdtek.

Tíz évig tartott az ültetvény, és a pár a furcsa viszály emlékére a dombot Szőlődombnak nevezte el. És azután boldogan éltek, még meg nem haltak.

Szikszai Nóra:

A Nőtincsi-tó mondája

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gyönyörű, szőke, göndör hajú lány. Ezt a göndör hajú lánykát Katalinnak hívták.

Katalin egy tisztás, és egy erdő között lakott egy kis faluban. Volt neki sok-sok barátja, barátnője. Katinak becézték. A legjobb barátnőjének barna haja volt, de egy kicsit sem volt göndör. Őt Evelinnek hívták. Evelin nagyon féltékeny volt Kati hajára, és ezt meg is mondta neki. Szegény Katika annyira elszomorodott, hogy kiment az erdő aljához, és elkezdett sírni. Sírt szegény, sírt, ha nem a legjobb barátnője lett volna, akkor még a könny sem csordult volna ki, de így nagyon rosszul esett neki. Három-négy órán keresztül zokogott, mire a könnyeivel az egész tisztást feltöltötte, tóvá duzzasztotta. De ettől még jobban bánkódott, már azt sem szerette volna, hogy megmaradjanak a tincsei. Kati hazaszaladt egy ollóért, hogy levágja a loknijait. Kiért a könnyeivel megtelt tisztásra, és elkezdte vágni a haját, a szálak a könnyei közé hullottak.

A tó azóta is Kati bánatára emlékeztet minket, ha jól szétnézel, megtalálod az árvalányhaját is körülötte, azok a szétszórt női tincsek. Azóta lett a falu neve Nőtincsi, a mellette lévő tó pedig Nőtincsi-tó.

(A pályázat anyagából a rétsági Hangadó is közöl a közeljövőben. A szerk.)

Hörömpő Gergely:

A verseny

Április tizenegyedik volt, egész nap szitáló eső esett, ez így ment 16-áig és másnap kisütött a nap. Szélcsend volt. Tokodra küldték a galambokat, aztán majd mennek egyre messzebbre, hogy jöjjenek az igazi versenyek... Megírta a naptarjába a fészekállapotot is, mindegyik tojáson ült. "Enyhén" jöttek a madarak. Tizennyolcadikán Győrbe vitték őket. A „gyűjtésen”, ahol a vasútállomás alatti helyen behelyezték a madarakat, az úgynevezett Gödörben (mert ez egy jó hely volt, itt volt a téli kocsolyapálya, meg egy jó meleg kocsmá, meg egy tekepálya) szóval berakták a madarakat a szállító ketrecekbe, amik majd mennek a Nyugati Pályaudvarra, és aztán kamionok, vagy mik viszik felengedni a postagalambokat a kijelölt helyre. Északi szél fúj, ami elfogadható és megengedhető, mondta Simon, a munkásőr, és a pap fia azt mondta, ez az uralkodó széljárásunk, ez nem számít a madarainknak. Bányai Lajos meg azt mondta, hogy olyan szépen elgondolta, a selejtes galambok elmaradnak, a jobbak egyre jobbak lesznek, és bízik benne, hogy ő fogja megnyerni a versenyt. A helyi versenyt, mondta Tót Feri, lekörözheted a mi dominumonkat, Verőcétől Alsógödig, de megyei győzelemre ne számíts. Az öreg Jakab meg aszonta, hogy ne igyunk előre a medve bőrére, és jobb, ha megbeszélésre és tárgyalásra bemegyünk a Gödör-csárdába. Ezt nem úgy kell elképzelni, mint valami mai turistacsárdát. Olyan olajos padlón lépkedtünk, mint régen a kisiskolában, és enyhén bűdös légszag volt, mert ott szoktak átöltözni a kosárlabdás lányok. Mindenesetre mi jól éreztük magunkat, mert ha a fiatalabbaknak nem volt pénze, akkor az öreg Jakab, meg a professzor fizettek. A professzor

egyébként gyakorlatilag vasutas volt, mégpedig magas beosztású forgalmista. Beszélgettünk ott mindenről. Azért is jó volt az egész postagalamb-sport, mert itt nem számított, hogy ki milyen gazdag, vagy, milyen korú, meg milyen általában a hülye társadalmi megítélések szerint, mert mi egy-testvérek voltunk a természet és az emberek szeretetében, bárha ezt akkor senki se tudta volna így megfogalmazni. Győr után jött Mosonmagyaróvár, enyhe napos idő volt, már májusban jártunk. Különbösképpen marha jól jöttek a madaraim.

Jött Cseszka-Lipa, jó, ez már majdnem ötszáz kilométer. Emlékszem, ott voltunk az óraindításon a kultúrházban. Volt egy külön szoba az ilyesmikre, nekünk is, meg más egyesületeknek is. Na, már kultúrház sincs...visszatérve, szóval az óraindítás az, hogy az erre a célra gyártott olyan fél szatyor nagyságú versenyórákat elindítják, és leblombázzák. Leplompázzák, ahogy Jaló Géza mondja, és rosszállóan néz ránk. Hát. Ő a tudós, mi? Esti gimnáziumot végzett. Mindegy. Ez az az óra, amibe be kell tenni egy lukba azt a gumigyűrűt, amit a postagalamb fém lábgyűrűjére húzunk versenyelőtt. Az óra pontosan rögzíti a madár megérkezési idejét. Röviden ennyi. Bár, hogy hozzátegyem, sok hülye állat hazatérve nem jön be időbe a dúcba és akkor csak később lehet leszedni a gumigyűrűt, én is estem már így pofára, meg Bándori Feri is, meg barátja, a pap fia. Meg a fogorvos fia. Sajnáljuk ezt a szegény gyereket, annyi zsebpénze volt, hogy el se tudta költeni, de nem volt boldog, mert otthon utálták a galambászata miatt, meg hogy velünk, az "aljanéppel" barátkozik. Érdekes, hogy a pap, akivel sokszor beszélgettünk a dunaparton, sose mondott volna ilyet fiának. Meg a Dezső bácsi is közénk tartozott, az állatorvos. Emlékszem, Brünn, meg Kolin között fogadásból megivott két liter vöröset, és szálfagyenesen ballagott haza. Bizony. Ilyen jó csapat voltunk mi. Bözse is köztünk volt, aki nem törődött velem, hogy röhögik a városban: nő léte galambász. Brünnből, meg Kolinból is jól jöttek a galambjaim. De valahogy mégsem töltött

el öröm. Mert teljesen szöget vert a fejembe, amit a Dezső bácsi mondott, hogy hiába nyerjük meg a versenyt, ha önmagunkat elveszítjük. Kérdeztem barátomat, a pap fiát, Fenyőt, ahogy mi hívtuk, mi a fenét akart evvel ez a lófogú lódoktor. Fenyő azt mondta, hogy ez vonatkozik Nácira is, a professzorra is, Jakabra, meg Bándorira és az egész emberiségre.

Mostmártazért,- ahogy a vén Almi mondja, feleltem – mostmártazért teljesen nem vagyok tisztába a hülyeségeitekkel. Figyelj ide, mondta Fenyő. Minden ember valami nagyszerűre vágyik, valahol keresi, vagy megtalálni véli, de nem ez a tulajdonképeni célod, hogy első légy kajakozásban, vagy a postagalambversenyen... érted. Egyáltalában nem értem, mondtam, olyan hülye vagy, mint Dezső bácsi. Nem vagyok én hülyébb, mint te, meg a többiek, szólt hosszú hallgatás után Fenyő. Igaza van Dezső bácsinak. Az évek jönnek, mennek és elmaradnak. A versenyek elmúlnak. Feltételezem, hogy egyszer az egész postagalambsport elsovad és feledésbe merül. De mi most itt, az adott körülmények között, mindent megteszünk, ami tőlünk telik.

Akkor eszembe jutott, hogy senki olyan jól, vagy hogy mondjam... érdekesen nem tudta elmondani a galambászat történetét, mint ő, és eszembe jutott, hogy milyen sokszor segített rajtunk az összeköttetései révén, ha nem jutottunk kedvezményes áru magokhoz. Az is eszembe jutott, hogy én milyen jókat szeretkezek Bözsével, és neki meg meghalt a szerelme. Éreztem, hogy könnyen bőgni fogok, ezért erőt vettem magamon, megöleltem, és azt mondtam: Fenyő, meg fogjuk nyerni a versenyt.

*

Anyám szövönő volt, hajnalban ment a vasútra, Újpestre járt, és késő délután jött haza. Vagy éjszakás volt. Olyankor nappal aludt, de mindig úgy érezte, hogy a nappali alvás más, mint az éjjeli. Világos, mondta

Fenyő, az ember is egy a többi élőlény között és egész életünk összefüggésben van a kozmosszal. Simon azt mondta, hogy semmi köze a proletariátusnak, meg a postagalambászatnak a kolhozhoz, egyék meg a parasztok, amit főztek. A kolhoz a Tszcs, a kozmosz meg a világűr, maga ökör, ilyet szólt a nagy dumás Karesz, akire nem lehetett megharagudni, mert a barátaiért gyalog elment volna a Himalájára. Én is a két kezemmel kaparnám ki a föld alól akár Ferit, akár a vén Simont, vagy a kegyes szavú professzort, aki mindig arról beszélt, hogy rossz felé halad az emberiség. Szóval, anyám ha megjött a munkából, mindig sikítózott, meg veszekedett velem, szidta a „tetves, rohadt, tollas jószágokat”, amikkel az időmet elfecsérlem. Egy darabig csak néztem a semmibe. Jó darabig. Egyszer mondom neki: mé nem keres magának valami pasast, hogy lehiggadjon. (Merthogy az apám elhagyott minket két éves koromban.) Erre meg elkezdett bőgni. Bántam már nagyon, hogy hát minnek is beszéltem ilyesmit. Megöleltem, ő meg a vállamra hajtotta a fejét, nagyon zokogott, aztán azt mondta: te vagy az életem egyetlen kincse. (Mert volt egy nővérem is, aki meghalt.) Aztán megnyugodtunk. Azóta nem szól a galambokért, csak tüntetőleg félóráig söpri azt a pár galambszart, amit véletlenül a konyhaajtó elé pötyyintettek. Az éjszakázásában meg az volt a jó, hogy olyankor Bözse nálam aludt. Hát, erről ennyit.

Brünn után jött Kolin. Csuda jó versenyidő volt, szépen jöttek a madaraim. Ott ültünk a Duna-parton, sejtettük, hogy tízenegy óra előtt nemigen jönnek, aztán kilenc óra ötven perckor megjelent egy galamb, jött a kék égből, láttam az árnyékát a zöld víz szélében. Magasan fenn összcusukta szárnyait, és mint egy sólyom zuhant a házunk felé, az otthonába, a párjához. Én meg rohantam fel, mint az örült, egyszerre értünk a padlásba, és levettem a gumigyűrűjét, betettem a versenyórába. Mikor visszamentem a partra, már senki se volt ott, hazaszaladtak, Fenyő is nem messze lakott. Bányai jött arra egy szatyor

hallal. Mondom neki, hogy mi van. Tyú, azt mondja, előbb engedték föl a madarakat. Mert ha késnek, nem számít, de ez rossz, lehet, hogy már vannak otthon galambjaim. Elkezdett szaladni, aztán megbotlott a kövér Jajcsa háza előtt és elrepült a szatyra, a halak fele meg kicsúszott, és ott vergődött. Legyintett, vidd őket haza, kiáltotta futtában. Gondoltam, mindjárt meg is pucolom az egyik paducot és jót kajálok a 46-os hímem mai sikerére. Még anyám hosszúnyakú üvegét is felbontottam, amit karácsonyra kapott a gyárban. Úgyse iszom én egy decinél többet. Aztán mikor mentünk a kultúrházba, az órabontásra, mindenki mesélt, meg tervezett a jövőre. A professzor mondta nekünk, hogy azért nincs egy gumigyűrű se az órájába, mert elszundikált, de a felesége látta, hogy az öreg kék tojója megjött. Mikor jött be neked a 46-os?-kérdte. Mondom neki. Na látod, az enyim egy negyedórával előbb. Azt mondja Tóth Feri: öreg, nem az asszonya rokonainál nyaral Hajdúszoboszlón? Előbb jött haza, motyogott professzori enyhe pálinka, és fokhagyma illatot árasztva. Hát így volt május huszonegyedikén, a Bözse születésnapján. Úgyhogy ez egy jó nap volt.

*

Május vége volt már. Mintha most virágoztak volna az alsókertek barack meg cseresznyefái. Mindenkinek az járt a fejében, hogy június elsején lesz a Drezda I. Mert majd Lipcse után jön egy Drezda II. és aztán lesz Magdeburg, meg Rostok... hát nem a közelben van. Bányai Lajos udvarán ültünk, a nagy diófa alatt. Ez egy olyan diófa volt, hogy az csuda. Azóta se láttam ekkora vén diófát. Sokféle madár énekelt rajta. A vén fa tele volt odúval és fészkekkel. Diót azonban már csak elvéve termett. Sokan mondták Lajosnak, hogy vágja már ki, ültessen helyette másikat, de ő nem volt hajlandó erre, azt mondta, épp elég baj, hogy a madarak már alig találnak odvas

fát. Mert bár most sokkal moderabb a világ, mint régen, de mégis sok hülyeséget csinálunk az úgynevezett racionális gazdálkodásunkkal, és mi lesz az énekesmadarakkal? Ez teljesen így igaz, szolt Almi bácsi, aki ritkán szolt. Mert ugye, minket arról lehet megismerni, hogy nemcsak a galambokat szeretjük, hanem mindent. Szóval, ami mozog. Ami él. Meg ugye azt is, ami nem mozog, mert a fák meg a bokrok egyhelyben élnek. Sőt, még a föld is él, amin taposunk, ő is él. Ő adja a magokat az embereknek és a madarainknak. Bizony. És ő önmagában is élőlény. Bizony. Ha adtok egy marék földet, bekötött szemmel megmondom, hogy a Kecsehegyről van, vagy az Alsóvörösből, vagy a Nagyhely aljából... Azt mondja erre Tóth Teri: öreg, maga egy Kossuth díjas paraszt, maga tulajdonképpen nem is igazi postagalambász. Az öreg Almi meg nem vitatkozott, csak mosolygott. Te, súgtam Fenyőnek, ennek az öregnek több van a kisujjában, mint itt soknak az agyában. Persze, súgta vissza. Az emberek sose értik meg azokat, akiket nem lehet egy keretbe beskatulyázni. Feri meg azt mondta a hűgának, hogy fogja be a pofáját, ugasson a kórházban, ahol takarítónőként főnököt játszik. Hát, mondjuk én azért ilyet nem szólnék, de ami igaz az igaz. Jaló Géza, aki mindig nyakkendőben járt, merthogy szerintem úgy gondolta, hogy ő úriember, azt mondta, hogy mindekelőtt az élet tisztelete! Megmondta az a Svejcer is. Kérdeztem Fenyőt, hogy az hol lakik, és tudtommal sose nevezett be egy versenyre sem, ő odasúgta, hogy majd egyszer elmeséli, most nem fontos. Hát, gondoltam magamban, engem annyira nem is érdekel, ha még egyszer se jött közénk. Lajos süttött nekünk kolbászt és nagyon jó volt, csak aggódtunk az öreg Almiért, mert nem evett, azt mondta, hogy valami furcsa szédülés veszi elő néha. Úgyhogy a nagy-pofájú Karesz hazakísérte. Beszélgettünk az eljövendő dolgokról, a versenyekről, meg mindenről. Végül mindig csak visszakanyarodtunk a galambokra. Néztam a kerítés fölött a túlsó parti füzeket, a hegyek mögött már félig lebukott a napsugár és a

Nap korongja lefeküdt az egyik hegycsúcsra. Önkéntelen mosolyra húzódott el a szám, ahogy megláttam szállni az egésznap dunaparton legelő libafalkákat, azon vigyorgtam, ha majd küldik le a lányokat, vagy fiukat a libákat hazahozni, néznek majd, mint a moziban. Néha bevadulnak. Régen ők is vadállatok voltak. Valaki oldalba lökött. Téged kérdeztek, mondták. Nem hallod, ki szól hozzád? - én magam, szólt Jaió Géza, az „úriember”. Nem jó a füljárom, meg az agyidegem, mondtam, nekem nincs esti érettségim. Ez aztán elég is volt neki. Tudtam, mit akar a vén disznó, áruljam el, hogy mi van a jegyzőkönyvben, az ő fegyelmi ügyével kapcsolatban, amit Cseri megmutatott; nekem. Ebből nem eszel, morogtam. Dezső bácsi csak hallgatott. Valahogy kedveltem az öreget. Hát nem volt ő öreg, így hívtuk mi még a negyven éveseket is. Már huszonöt éves korában hófehér volt a haja. Azt mondta, hogy sokkal jobb, mintha fekete maradt volna és megkopaszodik. Olyan sűrű, szép enyhén hullámos haja volt. Egyszer a Gödörben beletört a fésű. Akkor egy díjkiosztó volt, az évi verseny-díjakat osztották ki. Ott volt a város párttitkára is, kifejtette, hogy mi nem vagyunk termelő, csak fogyasztó közösség, de a hagyományörzés vonalán támogatnak bennünket. Mert az is kell. Érted?- vannak haladó hagyományok... Dezső bácsi meg az ajtó mellett állt, nem akart leülni, és odaszólt: haladók vagyunk. Haladunk egyre lejjebb, mert mi sose leszünk sztárok a Népköztársaságnak, mint a focisták meg a kosaras lányok. Ennek aztán annyi eredménye lett, hogy a következő évben egy kimeszelt mosókonyhát kaptunk az emeleti szobánk helyett. Nem baj, mondta Tót Feri, a kocsmában ákkor is szívesen fogadnak om mindannyiunkát. Ezen is sokan nevettek idegenek, pedig az az igazság, hogy őseink még így beszéltek és félig-meddig ez megmaradt bennünk. Amikor az újpesti galambpiacon beszéltem, észrevették, hogy vidéki vagyok.

*

A Drezda I. valahogy nem sikerült, csak a 22-es kék tojóm jött időben. A dunaparton ültünk, a sétányon, de sokan voltunk, és az egymástól távol álló padokról nem hallottuk egymást. Ez már az órabontás után volt, néztem, ahogy a túlsó parti csárda fényei egyre világosabban ringatóznak a hullámokon, ahogy egyre sötétedik. Sötétlila volt az ég, és keleten vérvörös. A füzek meg észak felé hajtották vékonyabb ágaikat. Holnap jön a szél, aztán megjön az eső, mondta Almi bácsi. Elmentünk a vendéglőbe. A Kerthelyiségbe, ahol cigányzene szól. Mindenki bedobta egy kalapba a pénzt, ami nála volt, láttam a Cankó, a főorvos fia kábé annyit tett bele, mint mi összesen. Mindig is tudtam, hogy jó srác, sokan nem tennék ezt, sőt, minél több szokott lenni valakinek, annál zsugoribb. Mutattuk Dénesnek, a pincérnek, hogy ha tízen vagyunk, mi jön ki ebből fejenként. Egy halászlé és három deci bor. A legolcsóbból. Az is jobb, mint a víz, mondta Tóth Feri. A professzor meg azt mondta, hogy csak az állatok isznak vizet. Mikor meg fizettünk, odajön egy ember, hogy nem galambászok vagyunk-e, mert hallotta, miket beszélünk a versenyről. Kiderült, hogy egy agronómusnak ő segített a fizikai munkában, a hatalmas galambháza körül. Meghívtuk. De akkor egy adaggal több... kezdte Náci, kefeháját simogatva. Mit pislogsz itt a disznószemeiddel, így Tóth öcsi, üljön le mindenki. Dénes más asztaloknál is rohángált, pesti kirándulók várták, hogy a hajó induljon velük visszafelé, és addig ott szórakoztak. Hadd e, mondta Bándori Feri, vastag napja van ma Dénesnek. Az meg kihordta mindnyájunknak a porcióját, kapott az idegen is. Később Feri azt kérte Bányaitól, hogy adja oda neki a szatyrát. Képzeljétek, betette az üres tányérját, meg poharát, és elsétált vele a vécé felé, aztán továbbment és elkanyarodott oda, ahol egy nagy gödör volt, tele vackokkal. Üres szatyorral jött vissza. Egyszer föláll, és mikor Dénes izzadva

kínlódott egy német házaspárral, odamegy, ilyet szól: Dénes bácsi, türelmesen vártam, de a többiek már mind jóllaktak, én még nem kaptam meg az adagomat. Mindjárt, fiam. - hozta is. Csak néztünk. Mit bámulatok, mondja. Szemesnek áll a világ. Sőt, az agresszióé, egy új fasizmusé a jövő. Hehe. Na, együnk, ajándékot nem illik visszautasítani. Kéri a felét? - kérdezte Almi bácsit. Sose nyúltam olyasmihhez, amit nem becsületesen úton szereztem, mondta az öreg. Láttam, hogy az öreg megint nem jól van. Nem is tudom, mi lesz egyszer vele, mondom Fenyőnek, hisz egyszer maga él, senkije nincs. Mi senkik vagyunk?- kérdezte Cankó.

Érdekes volt, sose felejttem el, amikor jöttünk haza olyan hatalmas volt a világ, és az ég fekete volt, és mégis fényes, szóval el se lehet mondani. Az enyhe szellő fűz-erdők illatát hozta, és Almi bácsi hatalmas körtefáján fülemüle énekelt. Aztán már nem is az utcán mentünk fölfelé, hazafelé, hanem a parton. Hallgattunk. Most jobban lehetett hallani az apró hullámok locsogását, mint nappal, amikor idáig dübörög a város.

*

Lipcse június közepén volt, és ki kellett hagynom, mert anyám megbetegedett, és elvittük a kórházba, ahol meg is operálták. Az orvos megkérdezte, hogy én vagyok-e az egyetlen hozzátartozója. Mondom, én hát. Mintha csóválta volna a fejét. Nem vagyok már gyerek, elmúltam tizenhét, buggyant ki a számon. Nem azért, mosolygott. Nézze, anyukájának valami női baja volt, hosszú, téged nem érdekel, csak az, hogy biztosan teljes értékű ember lesz. Köszönöm, mondtam. Mondja mennyi pénzt kell ilyenkor adni, mert én ehhez nem értek. Akkor már ment visszafelé. Visszafordult. Majd ha megnyered az első díjat, akkor meghívsz engem is. Csak nem a Cankó apja tetszik lenni? - de igen, mondta, én vagyok. Elgondolkozva ballag-

tam hazafelé. Mehettem volna busszal is, de minek? Idóm van, nézem az embereket, a házakat, az eget, amelyen galambok szállnak. Fenyővel találkoztam a főtéren. Mesélem neki a dolgokat. Mondom, azt hittem, ez az orvos egy emberevő galambgyűlölő. Nem rossz ember az, mondta. Szeretne orvost csinálni a fiából és fél, hogy a gyerek haszontalanságra pazarolja az idejét. Tudod, ceglédi dédapám azt mondta, hogy az emberek sokkal rosszabbak, mint hiszik magukról, de sokkal jobbak, mint ahogy mi képzeljük róluk. Ez jó, mondom, valóban...lehet, hogy ez lesz az élet-micsodám, Almi bácsi mondta, hogy az embernek kell hogy legyen életszemlélete, meg világszemlélete. Nem. Világnézete. Ez is olyasmi lehet.

Drezda II. előtt ott ültünk Bányai kertjében. Fenyőt kérdezték. Elmondta, hogy ezek a divatos Briku galambok rövid távúak. Azért nyer mindig rövidtávon a professzor. Kemény izmú madarak, úgynevezett bükköny-szemmel és egyenes szárnyéllal. A Sion, meg a Fábri galambok hosszúkásabbak. Sionoknak „tyúkos” hátuk van, és az első három evezőtoll kifelé rövidülő sorrendben van, mint a ragadozó madaraké A Bonfhgtok, amiknek világos a hasa, az öreg német életében három törzset tenyésztett ki, mert a piszkos háborúk mindig betették neki az ajtót. Ezek a szép, szív alakú orrdudoros galambok, mik a felsőgödi Csánkinak vannak, a Jánka galambok. Sose árulta el a származásukat. Almi bácsinak Horváth madarai vannak. Nyilván, hogy ehhez ragaszkodik. Hisz elmúlt nyolcvan éves. Ma már alig van. Nem elég „modern”. Nagy orrdudorú, ívelt fej, nagy darab test, mély mellcsont. Minden magyar törzsbe bekeveredett a vére. Hosszú távú galambok ezek. Nagy nyugalommal ballagnak haza rövid ideig közép-távon, és hosszú távon mindenki elmarad mögöttük. Horváth Amerikából hozott madarakat Schultztól, ezek az üvegszínű szeműek. Ausztriából, Hopfnertől a tollas lábúakat. Angliából, Osmanntól hozta a „vékony testűeket”. Egyébként Hopfner madarai Hawenittől voltak, annak az állománya

meg Wegge vére épült. Ez a Bohumil, a cseh, aki most kiállításokon menő, az előbb említett törzseket keverte össze saját anyagával. Hát tudni kell. Fábry, meg Sion galambok keverve a rövid Bricoux-al: a rövid madárra ráteszi a selymes tollazatot, és a test növekedése nem okoz csontnehezédest, mint általában. Csodálatos, mondta Tóth. Csak semmi értelme, hogy ilyenekkel terheld az agyadat. Foglalkozz a saját madaraiddal, ettől, hogy ezeket tudod, nem fognak jobban szállni. Lódoktor azt mondta, hogy ha így fognánk fel a dolgokat, akkor még mindig faekével szántanánk.

*

Eljött a nagy nap, Magdeburg után Rostok. Már napokkal előtte kicsit lázban voltunk, és ahogy Náciék háza előtt ültünk a kőpadon, és hallgattuk, hogyan ordít a zene a bolgár teherhajón, hát az öreg Almi a kisbolt előtt összeesett. Volt nagy sürgés forgás és elvitték a mentők. Nekünk az egész verseny alatt, meg után, keserű volt a szájjzünk. Lementünk a kórházba, már tudott motyogni, mondtuk: elvittük a madarait a gyűjtésre, meg az órainditáson is leplombáltattuk a versenyóráját. Aztán Bányai lett az első, én a második, Cankó meg a harmadik. Mondom aztán Fenyőnek, meg a nagypofájú Karcsinak, hogy menjünk be az öreghez a kórházba. Ne beszéljeteK bele a szövegembe. A főorvos úr szerint nem sok van neki hátra... Néztem őt, mosolygott. Egész érthetően beszélt. Nincs is olyan rosszul, mondtam a nővérkének. Az meg, nem tudom miért, legyintett. Öreg, mondom, azért jöttünk, mert megnyerte a versenyt. Hát, képzeljéteK el, felült. Erre vártam harminc éve, mondta. Aztán hátradőlt. Drága fiaim, motyogta, drága fiaim... becsukta a szemét. Hagyjuk őt most, szólt az ápolónő. Elmentünk, gondolkoztunk, ugyan mit lehetne venni neki, hisz a kórházba ajándékot szokás vinni. Aztán visszamentünk, hogy elbúcsúzzunk tőle. Meghalt az öreg, mondta egy bácsi,

aki a kórterem előtt üldögélt. Nem is láttuk az embereket, meg a járdát, csak vitt a lábunk. Egyszer csak megálltunk. Fenyő megölelt és azt mondta: megnyertük a versenyt.

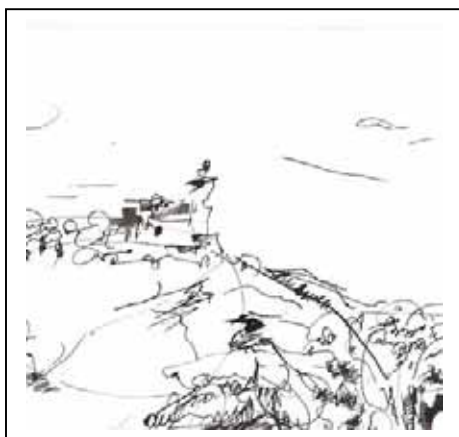

Borsi István:

EGYENLEG AZ ÉLETEMRŐL

Munkanélküli - dolgozó
Könyv nélküli - író
Csel nélkül - cselekvő
A tudatlan - megértő
Ki mindent elért
Kit a Minden elért
Egy messzi Út vándora
Ki épp, most tért haza.

2005. 12. 29.

Dobrosi Andrea:

érték a szeretet

fákra hó borul csavargót lep túrt közöny
kósza csillag az vagyok
zarándok fénnel planétának ütközöm
oda-vissza kóborul bennem a lét
zöld gyermek-nosztalgiaák
fedelek hívó őrhelye
kölyökül
konokul
zuhanva
álmodom
érték a szeretet néha nap
hó-paplanok tűnnek
a csavargó fíntor helyett enni kap

Egry Artúr:

Depresszió

(1)
meghozták
tested:
idegen,
itt fekszik
hidegen,
de nem segít,
nem hallja meg
az örök,
az eső
halkan
csöpög,
az arcodon
torz vigyor,
sikoly
hevert rá,
hanyag
halott vagy.

(2)
ajtóm előtt újság és tejes üveg helyett
ott állva a lépcsőházban, bénáztam vakon
csak a tegnap kihűlt reggel hevert
előttem, akár halott, a téltől kopasz ravata-
lon
és a kulcsaimmal babráltam kissé bután
majd a zöldre festett kereten és a záron,
s ott feszengtem, mint kínos kaland után
pedig tudtam: csak a kulcsot nem találom.

(3)
a szobában vak sötét volt,
araszoltam, mint csiga a réten,
még egy kicsit, - nyújtózkodtam,
hogy a kapcsolót mégis elérjem,
s a fény, amely előmlött körben,
örvénye, végig áradt lágyan,
a falakról a földre lecsorgott,
oda, ahol éppen álltam,
még vak voltam, de hallottam,
amint a szál, wolfram hangja pengett,
kiégett az izzólámpa,
s a szoba ismét, sötét verem lett!

H. Túri Klára:

ANIKÓ LEVELESLÁDÁJÁBÓL 1.

APU ÉNEKEL

- Máskor is szokott ... de ilyet? - "ágyban ha fekszik, nyafog a tehén"! Minden év porcinkuulája utáni héten, búcsúk alkalmával, ha négy testvér összejött a rangidósnél: itt négy szólamban hallhatta bárki utcán-járó ...a leghavannaibb dalt, a legbejárosabb magyar nótával - ezt már egy szólamban - s Petőfi megzenésített dalait is, ahogy ők négyen éneklik. Négy különböző hangszín, négy egymástól gyökeresen elütőnek tetsző egyéniséggel: együtt voltak ők megismételhetetlenek, sőt felülmúlhatatlanok ilyenkor.

- De mi is ez a tehénnóta, amely szinte mellbe üti most is, azzal a hamiskás pillarezdüléssel, mellyel közben az apja mégiscsak rápislantva, mintha hívná: - hát énekd, bátran ... !

Persze, ezt is rá kell hogy hagyja végül szülőapjára, akitől is mindennap más dalt, vagy épp más-más magatartásformát lehetne el, ha épp ahhoz lenne kedve. Hol szeleburdi, hol méltóságteljes, hol áradóan bizakodó. De rá leginkább azzal tud hatni csak, ha Anyunak tetszene valamely munkával. Ha most készült el a házuk? - abban

bevégezni a vezetékek elhelyezését - adhat pl. tetszetős feladatot egy férjnek, még akkor is, ha előbb ... "igenis, őrmester úr!" - módján indíttatná magát, kötelességszerűnek ítélve ezáltal minden szerzett tudása házimunkákhoz való hasznosítását.

L

Már háromnegyed négy van, álmos délután lenne ez, ha Apu nem énekelné be, de még így is töprengető ama másik tehénnóta okán, mely arról szól, ha épp másról nem énekelnének, szóval... hogy is szólana ennek a szövege? - "bóg a tehén, mert nincs kalap a fején" - Paff!!! - honnan szedi apja ezeket a marhaságokat - gondolja most, s úgy érzi: életében először mérges rá. Dehogyan tudja még, mit jó húsz év múlva a TV-ből tudhatna csak: magyar filmből egy komikus slágereit hallja mesteri utánérzéssel, a Kabos Gyuláét, s - attól, aki dehogyan akart vele tanítani, legfellebb gondot üzni csak. Hogy ne érezze annyira a háború okozta testi-lelki nyomorúságokat a családjára. Felesége, aki kora reggeltől késő estig a varrógéppel "kállaikettősözik", lánya, akit kétszer kapott vissza az életnek istenkegyelméből, s fiai, akik - ha épp otthon vannak-, kell hogy valami példáját vegyék annak is, hogyan lehet a gondokat messzire üzni ... Ha már egyszer nem élhetni meg anélkül.

Jó háborúelőtti gondok jutnának most eszébe, ha vissza tudna rájuk emlékezni: ahogy gyönyörű kaucsukbabáját, amit beológatott a koca óljába – s amit az rőfögve

szétrágott, s felismerhetetlenné tett,- teli tüdőből siratja, de már aztán amint... áll egy óriásgödör peremén a család, s egyikük se tudja, kire is gondoljon haraggal - a halálmadárra-e, mely itt járt mint egy a sok közül, vagy arctalanul - mert a háborúnak nincsen arca - arra az amerikai pilótára, ki házukat bombájával telibe találta. S mert csak Anyutól tudja: - arra a százhatvan halottra ne is emlékezzen talán, akik ... úgy lehet azért haltak mind meg, mert egynek se volt olyan apukája, aki megmondta volna nekik: ne menjetek az óvóhelyre! - föl a hegyre inkább, a Turulhoz menjetek - egy prэшáz is biztonságosabb ma, mint egy óvóhely, így menekült meg, igaz, s így mesélhet ő az apjáról ma.

S ha még mindig nem egészen érti is ama tehénnótát, hogy t.i. „ágyban ha fekszik, nyafog a tehén - nincs nekem otthon három deka szén" - már kezdi sejteni, minden szén és tehén rémes-rímes és kínos egybeházasításának a miértjét is. De hisz egyszerű ez: kutyaharapást szőrivel gyógyíthat az ember! A háborúnál képtelenebb emberi jelenségek aligha vannak, s elég is annyit raktározunk tisztességből, hogy... a tehén kalapja nem tévesztendő össze apa kalapjával, ha ugyanis ezt a kalapot jelentést hordozónak vesszük, mellyel köszönni lehet, tisztelettel levéve az előtt, akit szeret, vagy akiket csak kedvel az ember. S Apa szerette az embereket, de még inkább tisztelt külön-külön is mindenkit. A falu ta-

nácselnökének elnéző kis nevetésekkel bocsátotta meg a háta megett, hogy épp csak a nevét tudta helyesen leírni, viszont az is ... legfeljebb, ha sejtette, ki írja ama szép hivatalos fogalmazványokat - más s más név alatt kérve, ám egyazon stílusban, halasztást, teszem azt pl. adó-ügyben. Mert neki volt stílusa, de az áttelepítetttől-lett új elnök, aki bizony nem tündökölt az ő magyarságában, egy gyöngye elemista szintjén vitte csak a falu ügyeit, döcögötte őket az állam szekérébe fogva elé. S nohát, ez a Vaclavek, ez nem tudta volna eladni a tehénnótát se, ... s ha megfeszül, se tudta volna meggyógyítani a falusiak gyulladássos-lázás kiségeit, hogy azok megint úgy daráljanak, vagy tán osszanak-szorozzanak, esetleg szórakoztassanak is, mint ahogy azt az ő apja megtette. De a legjobban mégis azt lehetett szeretni benne, a legnehezebb helyzetekből is, ahogyan kimentette, hogy aztán szétozthassa, mint nap a fényét, a jó kedélyét.

Kevés gyereket ajándékozott meg olyan jó apával az Isten, mint őt. Kinek nevét áldja is ezért.

(A következő „levelet” a februári számban olvashatják. A szerk.)

Egry Artúr:

hiányod megárad

ne ragadj magadhoz pók-szálú rugalmas kötelekkel,
felforró valóddal, örökre lüktető vérereddel,
vibrál bennem, reszket a hús-vér vágy, mint a gyertya lángja,
ahogy a lámpa fényét az esetlen szél szétszitalja,

hiányod megárad, sodor a vágy csigás örvényekkel,
taszíts, taszíts el engem örökre, lökj el a kezeddal,
fojts, ölj bele sejtjeim ősvágyú mélységes tavába,
hadd szabaduljak, hadd meneküljek tiszta-kék magányba!

Budapest 2005-12-06

Hírek

Wass Albert szobor Verőcén

2005. december 5.-én avatták fel a verőcei templomdombon az íróról elnevezett emlékparkot, és egyben a *Tóth Dávid* által készített Wass Albertet ábrázoló bronz mellszobrot. *Bethlen Farkasnak*, Verőce polgármesterének és a képviselőtestületnek régi álma teljesült ezzel a szobor- és parkavatással. Jeles vendégek (*Böjte Csaba* dévai ferences szerzetes, *Tőkés László* református püspök, *Bartha József* református lelkész, *Beer Miklós* váci megyéspüspök, *Budai Ilona* népdalénekes, *Wass Huba* az író fia) mondtak lelkesítő, felemelő beszédet, hangsúlyozva az író-költő Wass szellemi hagyatékának megbecsülését, a hazaszeretetet, az összetartozást, a nemzeti összefogást. A zuhogó eső ellenére több ezer tömeget hívott össze ez az esemény, akik talán mind olvastak már a jeles írónktól, hiszen minden írása elérhető a marosvásárhelyi *Mentor Kiadó*, és a magyarországi *Kráter Műhely Egyesület* jóvoltából.

K. Gy.

Jókai-díj

Szénássy Árpád barátommal, a *Révkomáromi Kt Könyv- és Lapkiadó* igazgató-tulajdonosával közösen tervezgettük azt, hogy egy új elismerést alapítunk. Egy *Jókai-díjat*. Az ötlet onnan származott, hogy a családi hagyatékomban néhány ereklye megmaradt Jókaitól és családi,

baráti körétől. Köztük jobb kezének gipsz másolata. Még az író életében öntötték formába, s ő maga ajándékozta a legjobb barátainak, rokonainak. Elhatároztuk, hogy másolatot készítettünk róla, s ez lenne az újonnan alapítandó díj tárgyi megjelenése. Azt gondoltuk, hogy a révkomáromi *Jókai Közművelődési Egyesületnek* kínáljuk fel az ötletet, kérve tőlük a díj adományozásának szakmai háttérét. ***Árpád már a kórházban volt, amikor megválasztották őt az említett egyesület vezetőjének. Senki sem gondolt arra, hogy néhány nap, s szeretett barátunk, munkatársunk nem alkot többé. Eltemettük, s vele minden bizonynyal sok megvalósítatlan, nélküle megvalósíthatatlan ötletét.*** A Jókai kézirat időközben elkészült. Felvettük a kapcsolatot az egyesület mai vezetésével, s felajánlottuk a díj alapítását a *Kultúra Lovagrendjével* közösen. Reménykedünk benne, hogy ez az álom megvalósul. Dr. *Szénássy Árpád* emlékére.

V. J.

Spangár- pályázat

Január 15. volt a határidő a *Spangár András Kör* által kiírt irodalmi pályázatok benyújtásának. A pályázat anyagából kerül megszerkesztésre az (idei *Költészet Napi* ünnepség keretében bemutatandó) ***Üzenetek, vallomások, strófák*** című antológia harmadik kötete. A pályázat idén először nyílt, országos jelleggel került kiírásra. Több mint 70 pályázat érkezett vers- és próza kategóriában, ami majdcsak ezer verset, illetve novellát jelent. Az ország szinte minden részéből kaptunk pályázatokot. A szakmai zsűrizést *Kiss László*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának munkatársa, a Magyar Versmondók Egyesületének elnökhelyettese, és értő csapata vállalta magára.

Irodalmi Jelen Regénypályázat

Lezárult az *Aradon* megjelenő ***Irodalmi Jelen*** által meghirdetett NEGYVENEZER dolláros regénypályázat. Minden elvárást felülmúlva 282 pályamunka érkezett. A nagy munkavolumen miatt, amit ezek elolvasása és értékelése igényel, a pályaművek elbírálásának határideje 2006. április 30-ról 2006. augusztus 31-re módosul. Ezután kerül sor – közjegyző jelenlétében – a jelígék feloldására és a hivatalos eredményhirdetésre. A díjakat ünnepélyes keretek között 2006 szeptemberében (nem májusban, ahogy az eredetileg tervezve volt) adják át Aradon. Tudomásunk szerint két személy révén a *Spangár Kör* is érdekelt az eredmény mielőbbi kihirdetésében. Reméljük, szeptemberben kellemes meglepetésben lehet részünk!

K. Gy.

Röpke Ívek

Január 17-én a ***Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaság Röpke Ívek*** soron következő antológiáját dr. *Gombár Endre* ny. egyetemi docens értékelte a Madách Imre Városi Könyvtár kupolatermében. A műveket bemutatták: *Fábián Berta*, *Hoffmann Pálné*, *Kosik Szilvia*, *Merczel Erzsébet*, *Mohai Orsolya*, *Piatrik Valéria*.

A Magyar Kultúra Napja

A rétsági *Városi Könyvtár* által, január 19.-én rendezett színvonalas program keretében nemcsak emlékeztünk a kultúrára, hanem részeseivé válhattunk a helyi alkotók által létrehozott közös szellemi értékeknek. Többszörösen is, hiszen az esemény első

részében a legfiatalabbak műveit értékelte *Varga Nándorné*, a *Városi Művelődési Központ és Könyvtár* igazgatóhelyettese. A ***"Lakóhelyünk Rétság"*** című pályázatra érkezett alkotásokat méltatta, majd az idén legjobbnak ítélt versek, prózák benyújtójának átadta a díjakat. Ezt követően "Üzenetek, vallomások, strófák" címmel *Budai Zoltántól*, városunk fiatal, de igen tehetséges előadójától hallhattunk nagy élményt jelentő irodalmi összeállítást.

GIK

Honismereti Kiskönyvtár

Bizonyára mindenki ismeri a *Tájak, korok, múzeumok* kiadványait. Bármerre megyünk az országban, gyakorta belebukkanunk, s megismerhetjük belőlük egy-egy nevezetes épület, építmény történetét. A *Révkomarómi KT Könyv- és Lapkiadó* egy hasonló sorozatot indított a Felvidéken. Ennek első számai elsősorban a szlovákiai területek nevezetességeit, településeit mutatja be. Időközben a magyar sorozat hullámvölgybe került, s a testvérsorozat a segítségére sietett. Ennek révén a magyarországi kiskönyveket is a szlovákiai kiadó jelenteti meg immár. Így érkezett el Rétság térségébe is, ahol elsőként a sorozat városunk történetét bemutató tagja látott napvilágot. A következő évben két újabb kiadvány született meg, sorra került a nógrádi, és a tolmácsi kiskönyvek kiadása. Evés közben jön meg az étvágy – tartja a közmondás, így belevágtunk az elmúlt év során tíz újabb falu bemutatásába. Ez a sor menet közben még bővült is eggyel, örömkre így immár a Rétság térséghez tartozó települések közül tizennégy büszkélkedhet hasonló kiadvánnyal. Az említettekén kívül még Alsópetény, Bánk, Berkenye, Borsosberény, Diósjenő, Horpács, Keszeg, Nagyoroszi, Nógrádsáp, Nőtincs, Ósagárd múltjának bemutatása készült el.

Ezek után természetesen nem állhatunk meg, folyamatban van a többi kiskönyv megjelentetése is. A *Nógrádi Mecénás Alapítvány*, valamint a *Nemzeti Kulturális Alap kuratóriuma* már korábban is segítségünkre volt, s őszinte örömeinkre az új sorozathoz is sikerült néhány esetben támogatást szerezni. Ezek nélkül a nehéz helyzetben lévő önkormányzatok nem tudták volna vállalni a kiadás költségeit. A támogatókhoz csatlakozott az *Ökotárs Alapítvány* is, így most már kis híján megvalósulni látszik a cél: a térség valamennyi településéről jelenjen meg egy-egy kiskönyv. A kiadóval tervezett további célunk az, hogy amint a huszonöt települést bemutató kiadvány elkészül, akkor egy könyvben kívánja megjelentetni az egészet. Ez lesz majd az igazi érték, hiszen számos alkalommal találkozhatunk azzal a gondtal, hogy egy településen nem igazán tudják, a szomszédos faluban mit ajánljanak megtekintésre az ide érkező vendégeknek. Aki egy kicsit is foglalkozott a térség helytörténetével, bizonyára rádöbrent már, hogy milyen gazdag is a mi vidékünk! Mennyi középkori templomunk, várunk, kastélyunk van, amivel büszkélkedhetünk. Hát még azok a történetek, regék és mondák, amik a romantikus-borongós múltat idézik a vidékünkre ellátogatók számára! Jeles személyiségek sorára is méltán emlékezik a térség lakossága. Nincs olyan kis település, melynek múltjában ne lenne valamilyen igazi kuriózum. Van, hol negyvennyolcas honvédek hosszú névsorát emlegethetik, van, hol az ország dolgát is meghatározó események zajlottak.

A sorozat tagjai megtekinthetők a rétsági könyvtárban, és meg is vásárolhatók a művelődési központban.

V.J.

Kapu

Megjelent a *Kapu* című folyóirat 2006/1. száma, benne a Rétságon élő *Szávai Attila: Malter a búcsúban* című írásával.

Felhívás

A *Börzsönyi Helikon* szerkesztősége szívesen fogad verseket, novellákat, híreket, eseményekről szóló beszámolókat, könyvismertetőket, helytörténeti érdekességeket, Rétság, Nógrád megye, illetve az Olvasó környezetéből. A megjelenést nem garantáljuk, ám az értékes alkotásokból, érdekes hírekből lapunk következő számaiba a hozzánk küldött anyagot beszerkesztjük. Kérjük az anyaghoz mellékelje a felhasználáshoz szükséges engedélyét.

Köszönettel, Karaffa Gyula.

E havi lapszámunk szerzői:

Borsi István (Bp. 1957) Diósjenő, nyelvész, szobrász.

Dobrosi Andrea (Bp. 1970) Budapest, költő, szerkesztő

Egry Artúr (Bp. 1953) Budapest, mérnök, tanár

Girasek Károly (Kiskunfélegyháza, 1949) Rétság, szellemi szabadfoglalkozású

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, szellemi szabadfoglalkozású

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945) Diósjenő, református lelkész.

Jaloveczki Boglárka Rétság, általános iskolai tanuló.

Kapcsos Bálint Borsosberény, általános iskolai tanuló.

Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) Nagyoroszi, ny. közalkalmazott.

Konczili Éva (Mátészalka, 1966) Nagyoroszi, matematika-rajz szakos tanár.

Lakatos Mihály (Jászberény, 1987) Mende, egyetemi hallgató.

Pintér Krisztina (Balassagyarmat, 1979) Hont, magyar szakos tanár.

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író.

Szikszai Nóra Nőtincs, általános iskolai tanuló.

Végh József (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató.

Tartalom

A címlapon:

Könnyű a dudát... Konczili Éva rajza

Impresszum 2.

Üdvözlét az Olvasónak 3.

Karaffa Gyula:

Könnyű a dudát...,
A kutya csak kutya... *mesék* 4.

Hörömpő Gergely két fotója 5.

Vélemény:

Hules Béla: ajtók
Karaffa Gyula írása 6.-7.

Hörömpő Gergely két fotója 8.

Hörömpő Gergely:
A földművelésről,
Honvágy szívek 9.-10.

Bemutatjuk:
Lakatos Mihály verseit 11.-13.

Konczili Éva: Nem tarthat mindig...
tollrajz 14.

Karaffa Gyula:
Nem tarthat mindig...,
Lobbot vetett... *mesék* 15.

Konczili Éva: Ősz *reprodukció* 16.

Tanulmány:

Pintér Krisztina:
„Különös táj a lelked” 17.-31.

Egry Artúr:
Apámnak *vers* 32.

Könyvajánló 33.-34.

Százdi Sztakó Zsolt:
Utolsó ítélet *próza* 35.-41.

Válogatás a „Lakóhelyünk Rétság”
című pályázat anyagából 42.-43.

Hörömpő Gergely:
A verseny *próza* 44.-49.

Borsi István:
Egyenleg életemről
Dobrosi Andrea:
érték a szeretet
Egry Artúr:
Depresszió *versek* 50.

Hörömpő Gergely fotója 51.

H. Túri Klára:
Anikó levelesládájából 1.
Apu énekel *próza* 52.-53.

Egry Artúr:
hiányod megárad *vers* 54.

Hírek 55.-57.

E számunk szerzői 58.

Tartalom 59.

A hátsó borítón

Totem... Konczili Éva rajza

Konczili Éva: Totem... (tollrajz)